

20. 8. 44.

a76 R

R-46 (v8)

Slovenski POROČEVALEC

Leto V. VESTNIK OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA
19. julija 1944. Štev. 19

Dne 16. junija sta predsednik jugoslovanske kraljevske vlade dr. Šubašič in predsednik Nacionalnega Komiteta Osvobojenja Jugoslavije maršal Tito podpisala naslednji

SPORAZUM

Nacionalni Komitet Osvobojenja Jugoslavije in predsednik kraljevske vlade sta se sporazumela v naslednjem:

1. Jugoslovanska kraljevska vlada mora biti sestavljena iz progresivnih in demokratičnih elementov, ki se niso kompromitirali za časa na rodno osvobodilnega gibanja.

Naloge te vlade morajo biti: organizacija pomoči NOV in prav tako vsem tistim, ki se bodo tudi v bodoče odločili boriti se proti skupnemu sovražniku naše domovine s tem, da se vse narodne sile združijo v eni fronti. Važna naloga te vlade je skrb za oskrbovanje prebivalstva Ju goslavije in koordinacija dela doma in v inozemstvu ter dela v medna - rodni komisiji za zaščito naših narodnih pravic in NOV v domovini.

2. Nacionalni Komitet Osvobojenja Jugoslavije in Šubašičeva kraljevska vlada morata odrediti organe za sodelovanje v boju proti sovražniku ter skrbeti, da se osnuje v bližnji bodočnosti enotna državna vlada.

3. Nacionalni Komitet Osvobojenja Jugoslavije smatra, da nima v sedanjem času potrebe načenjati in postavljati na ostrino vprašanje o kralju in monarhiji, ker to vprašanje ne ovira Nacionalnega Komiteta Osvobojenja Jugoslavije pri sodelovanju s Šubašičevo vlado, ker sta se obe strani sporazumeli, da dokončen sklep o državni ureditvi napraviljudstvo samo po osvoboditvi domovine.

Šubašičeva vlada mora izdati deklaracijo, v kateri bo javila:

a. priznanje narodnih demokratičnih pridobitev narodov Jugoslavije v triletni borbi, s katerimi je bil postavljen temelj demokratični, federativni ureditvi naših narodnih družin, ki so ustvarile začasno upravo dežele na osnovi organizacije Antifašističnega Veča Narodne Osvoboditve Jugoslavije in Nacionalnega Komiteta Osvobojenja Jugoslavije kot njegovega izvršnega organa;

b. dati popolno priznanje borečim se narodnim silam, ki so organizirane v NOV pod poveljstvom maršala Tita, in obsoditi vse narodne izdajalce, ki so javno in tajno delovali s sovražnikom;

c. posvati vse ljudstvo in vse boreče se sile, da se združijo v NOV v enotno fronto.

Maršal Tito kot predstavnik Nacionalnega Komiteta Osvobojenja Jugoslavije mora s svoje strani objaviti izjavo, o sodelovanju s Šubašičevo vlado in poudariti, da Nacionalni Komitet Osvobojenja Jugoslavije med to vojno ne bo postavljajal vprašanja o dokončni državni ureditvi.

Dne 16. junija 1944.

podpisan :

Predsednik jugoslovanske kraljeve vlade:

Predsednik Nacionalnega Komiteta Osvobojenja Jugoslavije

dr. ŠUBAŠIČ

marsal TITO

RSJ dne 11. julija 1944.

BREZ NAD PREDSTALI.

Ena izmed bistvenih značilnosti za narodne izdajalce obstoja pač v tem, da so svojo narodno izdajalsko pot začeli s špekulacijo, da so se ob vsej svoji špekulaciji pogrezali globlje v močvirje narodnega izdajstva in da so se konec koncev povsem-zašpekulirali.

Zavezniški blok ne more biti trden, Rusija in Anglija ne moreta do kraja sodelovati - tak je bil njihov prvi špekulantski sklep.

Do kraja, doma in v emigraciji dosežena ter izvedena združitev vseh demokratičnih narodno osvobodilnih sil je nemogoča, kajti posredi se mo ta vprašanje sodelovanja s komunisti - tak je bil njihov drugi špekulantski zaključek.

Med jugoslovansko legitimnostjo in med stanjem, ki ga je v domovini ustvarilo narodno osvobodilno gibanje, je tako nepomirljivo nasprotje, da izključeno celo vsako aktualno sodelovanje v čisto narodne osvobodilne namene - tak je bil njihov tretji špekulantski račun.

Zunanje politična situacija Jugoslavije bo ostala nejasna in ta njena nejasnost, ta njena nerazčiščenost bo predstavljala poslednjo obrisilno bilko za domačo in za tujo reakcijo - tako je bilo njihovo četrto in končno špekulantsko mnenje.

Razvoj dogodkov je nazorno pokazal, da so se narodni izdajalci temeljito zmotili, da so prevarili sami sebe tako v prvem, kakor v drugem kakor v tretjem in četrtem špekulantskem sklepu. Zadnji Churchillovigo vori so jim sicer dali že precej jasno slutiti, da so tla njihove špekulacijevse bolj majava, vse bolj spolska. Po logiki na smrt obsojenega, ki se oklepa nade na pomilostitev, so se kljub temu oklenili nasprotnih upov. Morda se pa vendar da iz Churchillovih govorov izšpekulirati za nas še kaj drugega, odrešilnega, saj je vendar nemogoče, da bi narodno osvobodilno gibanje začelo žeti kljub vsem našim predstavkam take in tolikšne zunanje politične uspehe! Tako so sklepali gospodje iz narodno izdajalskega tabora. Nato je prišla prva vest o razgovorih med Titom in Šubašičem. Aha. Angleži in zaradi Angležev tudi Rusi so konec konca vendarle prisilili Tita, da je priznal sebi, svoji prekleti vojski in borečim se narodnim množicam samo eno pravico: boriti se - toda - sadove bomo pa ob zaključku vendarle poželi mi, če prav smo se borili, vsekakor ne proti okupatorju, temveč za okupatorja, ne s Titovim pokretom, marveč kar se da zagrizeno proti Titovemu pokretu. V Sloveniji bo na ta način Osvobodilna Fronta doživela svoj že davno prerokovani neslavni konec - kako pravilno smo špekulirali!

Se enkrat so se preko vseh meja povzpele špekulantske nade narodnih izdajalcev. Ha, ha, sedaj se bodo razočarali celo tisti zvesti demokratični aktivisti, ki so se tri leta borili v vrstah Osvobodilne Fronte, razočarali se bodo stari partizani, razočarali se bodo v svoje lastne voditelje, nam gre žetev v klasje, bogami, dobro smo špekulirali, lahko smo zadovoljni s svojo spretnostjo in svojimi perspektivami.

Toda sledil je tuš za tušem. Drug je bil hujši od drugega! Prvo razočaranje je prinesla objava o sestavi Šubašičeve vlade. Marušič v tej vladi saj smo ga vendar tolikokrat napadli v "Slovenskem domu", pa saj je ta mož dajal nemogoče izjave po RSJ in postavljaj še bolj nemogoče trditve po raznih ušivih partizanskih ter osvobodilskih mitingih in shodih. Nato nov tuš. Šubašičeva izjava, izrečena takoj po sestavi nove vlade, govori o Narodno Osvobodilni vojski pod komando maršala Tita, govori o rodoljubih, zbranih okrog AVNOJ-a, kaj to pomeni?

Narodnih izdajalcev se je začel pollaščati obup. Obup je naraščal tembolj, ker so njihovi zavedeni ali pa prisilno mobilizirani pristaše začeli kar na lastno pest misliti in delati po svoje, ker so začeli zapuščati njihovo barko, ker so začeli povsem pravilno tolmačiti vesti o sporazumu Tito - Šubašič.

Sledil je končni tuš, končni namreč v aktualni trenutni zaporednosti teh za narodne izdajalce neprijetnih udarcev, ne pa seveda končni, kar se vsega ržvoja in njegovih posledic tiče. Sledila je objava besedila o sporazumu Subašič - Tito. Nacionalne in človečanske demokratične pridobitve narodno osvobodilnega boja so bile priznane. NOV pod vodstvom maršala Tita priznana, iz narodno osvobodilne borbe zrasli organi narodne oblasti, ki pomenijo začasno upravo Jugoslavije, priznani, enosmiselni govor o AVNOJ-u, enosmiselni govor o vsem, kar je vključeno v AVNOJ torej tudi o tej preklicani tolikokrat prekleti Osvobodilni Fronti, enomisljeni govor o NKOJ - vse to zares na povsem enosmiseln način - pred nami je konec, izhoda ni več, pravilna in pravična pot narodno osvobodilnega gibanja zanj je priznanja na vsej črti in celo poslednjim omahljivcem, ki smo toliko nanje računali, so danes v možnosti, da se odločijo v smislu združitve vseh pozitivnih narodnih sil za končno zmago nad okupatorjem in vsemi njegovimi notranjimi pomočniki. Tako se je odprla pred spekulantskimi in zašpekuliranimi narodnimi izdajalci neprikrita resnica o njihovem dejanskem položaju, čim je bilo objavljeno besedilo sporazuma Tito - Subašič. Vprašanja končne državne ureditve čisto v smislu te Osvobodilne Fronte iz 1941 leta - izdajalci se teh težje prav dobro spominjajo - odložene na čas po končni narodni osvoboditvi v demokratično narodno presojo. Poslednji špekulantski konjiček, ki so ga skušali za jahati, je potemtakem neslavno crknil. Njegovemu koncu, se je pridružil še Subašičev podpis o obvezni borbi proti vsem quislingovcem in lažnim rodoljubom. Kdo je prav za prav zmagal? Modrost vsedržavnega vodstva jugoslovanskega narodno osvobodilnega gibanja s Titom na čelu? Dejstvo, da pravica mora zmagati? Spoznanje vseh jugoslovanskih činiteljev doma in v inozemstvu, ki niso izgubili demokratičnega značaja in jih ni omadeževalo sodelovanje z okupatorjem, da je treba napravititi kraj vsakemu slepo mišljenju, da je treba zares združiti vse pozitivne narodne sile v praksi, ne samo v besedah?

Kaj je torej zmagalo? Odgovor na taka vprašanja ni težak. Zmagalo je vse to, zmagalo je lahko in zmagati je moralo na temelju pravilne poti, ki jo je jugoslovansko narodno osvobodilno gibanje pod Titovim vodstvom obralo in na njej vztrajalo od vsega svojega početka v vseh treh letih.

Kaj je izdajalcem še preostalo?!

Po vodi je šla tako imenovana, toliko opevana, s takšno brezupno na do pričakovana - "končna angleška pomoč".

Po vodi je šla vsa špekulacija na nejasno zunanjepolitično situacijo Jugoslavije ob končnem zlomu okupatorja in ob eventualnem prihodu za vezniških čet.

Po vodi je šlo - sklicavanje na kralja in na legitimnost.

Narodnim izdajalcem je preostalo samo še to, da so preostali brez nad. Padla je poslednja krinka, narodni izdajalci so danes povsod, doma in v inozemstvu razgaljeni kot narodni izdajalci.

"Pristaši" zares niso povsem slepi, nočejo več slediti tistim, ki so s Hitlerjem vred obsojeni na smrt. Množično prehajajo v NOV, množično se iz dneva v dan širi OF. Nemški gospodar narodnih izdajalcev in zašpekuliranih spekulantov in nemški gospodar je ostal na ova edina nada - pa doživlja vedno hujše in hujše udarce - na velikih frontah in na domačih bojiščih, kjer se hrabro bojujejo naša slavna, naša zmagovita naša iz naše narodne zavesti, našega nacionalnega ponosa, naše narodne udarnosti, našega obračuna s hlapčevstvom in s grehi preteklosti zrasla Narodno Osvobodilna Vojska. Nemški gospodar je obsojen na smrt in zato ne predstavlja nobene nade več. Brez nad preostalih quislingovcev se je polastil predsmrtni jučeževski obup.

Pa še nekateri je strahotno zbolela glava. Zbolela je namreč tiste spekulante, ki so kot druga rezerva quislingovce podpirali in kot lažni rodoljubi računali, da jih bodo konec konca dogodki dvignili na površje prav zaradi "državlanske vojne" med quislingovci in čistimi

narodno osvobodilnimi borci.

Narodno osvobodilno gibanje proti okupatorju gre svojo zmagovito pot v smislu tistih svetlih in svetih ciljev, ki so ga spočeli na samem začetku in zaradi katerih so mu narodne množice tako pogumno, tako odlično in tako usodno pritrdirile. Pravica zmaguje, zmaguje na vsej črti, zanje no zmago se moramo zahvaliti predvsem dejstvu, da jugoslovansko narodno osvobodilno gibanje pod Titovim vodstvom ni nikoli špekuliralo, tem več, da se je spočelo in razvijalo na temelju čistih narodno osvobodilnih smotrov in potreb. Prav zato bo sporazum Tito - Šubašič omogočil razkrojiti švabobranstvo, prav zato bo velik del švabobrancev našel pot v NOV, prav zato se bo še bolj razširila OF. V osvobodilne napore se bo združilo in zedinilo vse, kar želi dobro narodu in domovini, pa je doslej še stalo ob strani iz teh ali onih razlogov.

Boris Kidrič

RDEČA ARMADA STOPA NA NEMŠKA TLA

Rdeča Armada ogroža Vzhodno Prusijo.

Nemci so se vedno bahali, da se vojskujejo daleč od nemških tal. Pre drzno so celo trdili, da sovražna vojska ne bo stopila na nemško ozemlje. Kakor vse njihove napovedi, se je tudi ta sesula v prah. Rdeča Armada je tik pred mejami Vzhodne Prusije, najvzhodnejšim delom Rajhe. Po padcu Vlna in Grodna, ki so ju hitlerjanci besno branili, se Rdeča Armada valipe kot njemena nezdržno proti mejam Hitlerjevega brloga.

Razumljivo je, da je Hitler in vse nemško ljudstvo v skrbeh za svojo usodo. Sedaj bodo na lastni zemlji in lastni koži občutili vojno, ki so jo pet let zverinsko preizkušali na hrbtih evropskih narodov.

Rdeča Armada, ki je nosila glavno breme hitlerjevskega vojnega stroja na svojih ramenih, zasluži to veliko čast, da bo kot prva vojska protihitlerjevskega bloka ponesla maščevanje vsega človeštva v Hitlerjevo jazbino samo.

Ta grozoviti poraz nemške vojske na vzhodu ponazoruje "parada" - 57.600 nemških ujetnikov 16. julija na Rdečem trgu v Moskvi, in to tistih Nemcev, ki so hoteli paradirati 1941. v Moskvi kot zmagovalci.

V FRANCIJI SI ZAVEZNIKI UTIRAJO POT.

Nemci v Normandiji branijo vsako ped zemlje. Po padcu Caena britanske čete nadalje prodirajo proti jugozapadu. Američani so po večdnevni ogorčenih bojih zasedli mesto St. Lo.

V ITALIJI LIVORNO PRED PADCEM.

Na črti Livorno - Arezzo - Ancona je Kesslering organiziral srdit odpor, da pridobi na času, za utrditev "Gotske črte" Rimini-Pisa. Zavežniške čete so sedaj zlomile to divje obrambo, zasedle Arezzo, prekoračile reko Arno in obkrožajo Livorno, ki je ključ te nemške obrambne linije. V prihodnjih dneh se bo Kesslering verjetno unaknil na "Gotsko črto" in videli bomo, če ne bo ta črta zopet samo prazen zvok.

KDOR ŠE SLUŽI HITLERJU, BODISI Z OROŽJEM, BODISI V TOVARNAH IN RUDNIKIH, BODISI NA ŽELEZNICAH IN URADIH, NAJ GA TAKOJ ZAPUSTI IN SE VKLJUČI V NOV, ČE SE NOČE SKUPNO Z NJIM IN NJEGOVO TOTALNO MOBILIZACIJO UTOPITI.

junaška obramba osvobojenega ozemlja

Naše enote 9 dni kos elitnim nemškimi četami, ki so vdrle v Belo Krajino.

Med junaško obrambo osvobojenega ozemlja smo prosili tov. politkomisarje Glavnega štaba, da našim čitateljem razložijo, kaj so Nemci namerali, s svojim vdorom na osvobojeno ozemlje.

Tov. Boris Krajgher je politkomisar Glavnega štaba, od maja 1943 ves čas, odkar se naša vojska razvija v regularno vojsko. S svojo hitro in točno presojo, s svojo železno energijo je poleg komandanta Staneta dušiča vsega dela v štabu. Z globokim smislom za politiko družijo temeljito vojaško znanje. Uživa velik ugled v štabu in med našimi borci, pa tudi v inozemstvu. Kakor je poročal po londonskem radiju dr. Boris Furlan, je z velikim navdušenjem govoril o njegovih sposobnosti polkovnik Peter, vpliven član angleških misij v Jugoslaviji, ki je pozimi potoval po našem osvobojenem ozemlju tja do Plešča in je imel večkrat priliko razgovarjati se s tovarišem politkomisarjem.

Tov. politkomisar skrajno varčuje z besedami, ve pa, da z vsako zadene v črno. Ob tej priliki je bilo iz njegovega govora čutiti občudovanje naših borcev, ki jim je uspelo, da so zadržali in prisilili k umiku dobro oborožene elitne nemške čete in ohranili prebivalstvo osvobojenega ozemlja pred grozotami nemškega vdora: pred požiganjem, ropanjem, posiljevanjem, ubijanjem in deportacijami.

Iz pogovora s tov. komisarjem smo posneli naslednje misli.

Nemci hočejo zavarovati zvezo z Jadranskim morjem.

Nemci se z vdorom na osvobojeno ozemlje hoteli zavarovati progo Ogulin-Karlovac-Zagreb, ki jim je danes, ko vsepovsod pričakujejo invazije, prevažna zveza zaledja z Jadranskim morjem. To progo je IV. hrvatski korpus v zadnji 14 dneh na več mestih porušil, po padcu Bosiljeva pa je bila se posebej ogrožena. Za zavarovanje so Nemci uporabljali celotno 1. kozaško divizijo že 8 mesecev, v glavnem na progi Zagreb - Sisak, zadnje čase pa so jo premestili na važnejšo progo Zagreb-Karlovac-Ogulin. Ta divizija je znana kot ena najkrvoločnejših nemških enot, ki povsod prodira brez ozira na lastne žrtve in se ji je samo na ta način posrečilo prodreti v središče osvobojenega hrvatskega ozemlja Kordun in Panjo.

Plenijo posiljujejo in požigajo vasi.

Prva kozaška divizija je izredno udarna. Enota se sploh ne zmeni za vojaka, ki pade, ampak juriša naprej. V vasi, kamor prihrumi, opleni vsa hana posiljuje ženske brez ozira na starost, razbije vse, kar ji pride pod roko, in ob odhodu iz vasi, vas zažge.

S prvo kozaško divizijo so Nemci poslali na osvobojeno ozemlje še en nemški regiment planinskih lovcev, ki spada med nemške elitne enote 1. policijski SS-bataljon, 3 ustaške bojne in nekaj Rupnikovih domobrancev.

Zavreti hočejo polet osvobodilnega gibanja.

Poleg namena, da bi zavarovali progo, so hoteli Nemci udariti po našem osvobojenem ozemlju, na njem uničiti sadove graditve naše oblasti ter nam na ta način prizadejati hud političen udarec. Uničiti so hoteli žetev in opustošiti Belo krajino. Hoteli so nam ob sporazumu Šubasič - Titov vzeti pogoje za nov polet osvobodilne borbe, ki bo najna posledica sporazuma in preprečiti demoralizacijo v domobranskih vrstah s tem, da se pripravili domobransko vojsko do večje aktivnosti. Razkroj v domobranskih vrstah se namreč vrši z vso naglico, domobranci trumoma dezertirajo in se priključujejo v Narodno Osvobodilno Vojsko kot kažejo primeri Novega mesta, Sv. Petra in Borovnice, ali pa se skrivajo. Z vdorom iz Hrvat

tske so v zvezi s sporazumom Šubašič - Tito tudi hoteli oslabiti bratstvo med hrvaškimi in slovenskim narodom.

Hrvaške in slovenske enote skupno branijo osvobojeno ozemlje.

Nemški namen je bil udariti na osvobojeno ozemlje preko Lumberka in Metlike ter vzpostaviti direktno cestno zvezo Novo mesto-Metlika. S tem namenom so istočasno prodirali iz Novega mesta, pa so jih naše čete v težkih borbah zadržale.

Naše enote so se borile skupno s hrvaškimi. Največje breme so prevzele hrvaške, proti katerim je bil usmerjen najhujši sunek. Nemci so nameravali čimhitreje prodreti do Metlike. Naše enote so jih zadrževale 9 dni. Točnih podatkov o nemških izbruhih še nimamo, a osmi dan borbe so Nemci odpeljali iz Ozlja 4 vlake ranjencev. V eni sami borbi pri Slamni vasi n. pr. so v bojih z Gubčevo brigado izgubili 150 mrtvih. Tudi naše izgube so precejšnje. Dejanski so naši borci s svojo krvjo ohranili belo krajino pred plenjenjem.

S tem ni rečeno da je Bela krajina za vselej obvarovana pred kobaškim divjanjem. Gotovo je, da so sedanji uspešni boji hrvaških in slovenskih enot odbili prvi sunek. Naša osnovna izkušnja iz teh borb je, da nemška vojska ni več sposobna brezobzirno izvršiti svojih načrtov. Naša vojska jih je temeljito prekrizala.

Vojaško smo uspeli Nemce zadržati, s tem, da nismo vrgli vseh sil proti njih prodiranju, ampak napadli njih komunikacije. Zato je bil naš glavni udarec usmerjen proti Vivodinu, Ostercu in Krasiču in ne proti Metliki in Sošicam. Radi tega napada v zaledje njihovih sil, ki je grozil odrezati nemške cete pri Metliki, in pa zaradi velikih izgub so se Nemci umaknili.

V vsej tej borbi se je pokazala velika enotnost hrvaških in slovenskih enot, ki so sodelovale operacijsko z zamenjavo municije itd.

Politkomisar IV. korpusa NOV in POJ tov Vece je osebno prisostvoval vsem operacijam enot in omogočil uspešno sodelovanje slovenskih in hrvaških enot v borbi za razbitje sovražne razbojniške ofenzive.

Civilno prebivalstvo podpira svoje borce.

Civilno prebivalstvo se je v teh borbah se veliko bolj naučilo ceniti svojo vojsko in je pošiljalo borcem hrano na položaj samo od sebe. Vzledna je bila tudi disciplina prebivalstva, ki je precej zmanjšala njihove žrtve. Povsod je poslušalo odredbe oblasti, da je bil nemški plen zelo majhen.

Pokazalo se je, da je naša oblast že toliko utrjena, da je sposobna organizirati sistematično evakuacijo civilnega prebivalstva in vseh materialnih sredstev in tako preprečiti velike žrtve, ki jih je doslej v vseh podobnih primerih predvsem pretrpelo civilno prebivalstvo.

Tov. politkomisar je naštel posamezne primere požrtvovalnosti naših borcev in civilnega prebivalstva. Vsi so bili pripravljani dati iz sebe zadnje sile, za obrambo tistega dela slovenske zemlje, kjer so bili z veliko ljubeznijo položeni temelji slovenske državnosti, kjer v dnevnem dotiku in iz medsebojne pomoči raste in se razvija jugoslovansko bratstvo.

M. V.

LITVA SE VRAČA V SVOJO DOMOVINO

Po trdih bojih je RA osvojila Vilno. Nad glavnim mestom Litvanske sovjetske republike spet vihra zastava domovine. Sovjetske vojske deró proti Baltiku in proti Vzhodni Prusiji. Iz zasužnjene Litve bodo kmalu vrgle zadnjega germanskega osvajača, pregnale zadnjega Nemca, ki je bil Litvancem skozi vsa stoletja do danes simbol, načilnika in uničevalca. Litvanci so dolga stoletja imeli težke boje z germanskimi plemeni. Ko si je germanstvo na Baltiku z ustanovitvijo nemškega viteškega reda svoje roparsko viteško organizacijo, je bil proti baltiškimi narodom, tako slo

vanskim kot neslovanskim, ustvarjen temelj za germanska osvajanja. Nemški viteški red, ki se je usidral v baltiških pokrajinah in zlasti iz Vzhodne Prusije ustvaril leglo germanske osvajalske politike, je hotel zadusi ti tudi litvansko svobodno državo. Leta 1386 je litvanski knez Jagelo vzal za ženo poljsko kraljico Jadvigo in tako združil obe državi pod eno kro no. Ta zveza dveh močnih držav je omogočila, da so litvansko-slovanske si le 1410. pod Grunvaldom (ali Tanenbergom) do zadnjega potokle roparsko viteške križarje, ki so v imenu meča in križa hoteli vladati narodom Bal tika. Poraz pod Grunvaldom je največji nemški poraz, najhujša katastrofa, ki je kdaj zadela nemški viteški red. Germanstvo je s tem na baltiskem prostoru od združenih Litvancev in Slovanov dobilo udarec, ki je mjno spre menil njegovo osvajalsko taktiko. Od nekdanjih nasilnih, roparskih pose gov. in pohodov je prešlo k taktiki rovarjenja, sejanja neslege, podkupova nja in zahrbtnosti. V Litvi so Nemci izrabili vsako priliko, da so dušili razvoj in napredek Litvancev. Litvansko plemstvo se je vedno bolj izne verjalo svojemu narodu in se potujčevalo, deloma ponemčilo, največ pa po poljčilo. Ljudstvo je samo iz svojih globin pripravljalo svoj prerod in vstajanje. Okoli starega mesta Vilna se je osredotočil boj za narodno pre bujo. Stara Litvanska prestolnica, simbol njih samostojnosti, žarišče njih nacionalnosti, je tonila v tuji kolonizaciji, gospodarskem izkoriščanju in raznarodovanju. Litva je sicer po prvi svetovni vojni dobila samostoj nost, toda bila je odrezana od svoje naravne sosesčine, od SZ, a prav nje no glavno mesto Vilno je bilo prisojeno Poljski. Tako je prva svetovna vojna tako razočarala Litvance, kakor je razočarala nas Slovence.

Svoje pravo osvobojenje in zedinjenje je Litva doživela leta 1940. Tedaj se je Litva s svobodnim ljudskim glasovanjem kot samostojna repu blika priključila SZ, kjer je videla uresničeno svobodo vseh narodov. Te da j je bilo tudi Vilno, z okolico priključeno materni deželi in s tem se je uresnicil stoletni sen Litvancev o svobodni in zedinjeni domovini. Da si skoro docela popoljčeno, je Vilno vendar pripadlo Litvi, kajti nacio nalni značaj okolice odloča o pripadnosti mesta.

Toda to svobodno življenje je na Litvi trajalo komaj nekaj mesecev. Ze junija naslednjega leta so potomci roparskih vitezov, ki so ohranili sto kri, napadli mlado republiko in jo zasuznjili. Nastopil je zadnji in dokončni boj litvanskega ljudstva za svobodo. Tri leta je trajalo to med do bje, kratek čas sicer, toda eden najbolj krvavih v litvanski zgodovini, ki je sicer prepolna težkih preizkušenj in krvavih pripetij. Narod se je zavedal, da bi je sedaj svoj končni boj, da bi je boj zase, za svoje koristi zadnji boj proti svojemu večno istemu sovražniku, nemškemu roparskemu o svajaču. Zato je tudi tako brez pomisleka planil v borbo in to borbo bo jeval do zmagovitega konca. Vsa leta nemške okupatorske strahovlade je li tva njski narod v okupatorjevem zaledju ustanavljal partizanske oddelke in organiziral narodne sile v osvobodilnem boju. Padali so okupatorje vi vojaki, leteli v zrak transporti in vojašnice, izginjali nemški oficiriji. Vrsta bojov litvanskega ljudstva je padla v borbi proti fašizmu. Za večno bo ostala zapisana v zgodovini litvanske svete domovinske vojne. Poveljnica partizanskega odreda Marija Melnitkajte, ki je dne 13. julija, lani po groznem mučenju umrla junške smrti za svobodo svojega naroda.

Minilo je točno eno leto od smrti te litvanske junakinje in rad glavnim mestom njene domovine zopet vihra zastava svobode. Za debelimi zi dovi starega mesta, v ozkih in krivih ulicah so se skušali obdržati Pru saki. Izpod neba so jim prihajale obkoljenim na pomoč stotine padalcev. Toda debeli zidovi in krive ulice niso rešile fašističnih vitezov, napá dalci so si razbili glave ob obzidjih in po strehah. Dne 13. julija 1944. leto dni po smrti Marije Melnitkajte so topovski streli v Moskvi nazna nili osvobojenje Vilna. Žrtve litvanskega naroda in njegovega partizan stva ter zmage RA so rodile novo Litvo, ki vstaja iz razvalin germanske ga barbarstva in krvavega nasilja v novo svobodno prihodnost.

DEMOKRATIČNI POLET PO VSEM SVETU

Bolj ko se v nezadržnem tempu razvija ofenzivni polet osvobodilnih zavezniških armad na vseh frontah v duhu Teheranskega sporazuma, bolj se razvija v duhu istega sporazuma tudi demokratični polet po vsem svetu. Ne kot si je predstavljala naša in svetovna izdajalska in quislinska reakcija v prvih letih vojne: "vedno bolj na desno", temveč nasprotno: vedno više plapolata zastava demokracije. Resnica in pravica zmaguje povsod.

Najboljše potrdilo za to je dejstvo, da so prav Združene Države Amerike, kamor je reakcija najbolj upirala oči, priznale pretekli teden

Francoski Nacionalni Komitet

pod predsednistvom De Gaullea kot oblast de fakto (dejansko oblast) na osvobojenih predelih Francije za sobo, dokler ne bodo izvršene svobodne volitve. Nacionalni Komitet bo imel dotlej priliko, izvršiti vse potrebne priprave in odstraniti vse očitne in prikrite ostanke višijskih izdajalcev in najbolj črne reakcije. Vrhovni zavezniški poveljnik ameriški general Eisenhower bo sproti določil, na katerem področju osvobodene Francije so vojne operacije že tolikanj končane, da se področje lahko izroči civilni opravi Nacionalnega Komiteta. De Gaulle, ki je tokrat s svojim obiskom v New Yorku dosegel ta uspeh, je izjavil, da upa kmalu priti v Francijo in tam organizirati francosko vlado na osvobojenih tleh.

Predsednik Roosevelt

je dal izjavo, da je pripravljen tudi oetrtič kandidirati za predsednika Združenih držav Amerike. Volitve bodo novembra meseca. So sicer Ameriška notranja zadeva, vendar si mi ne smemo zapirati oči pred dejstvom, da naši nasprotniki odkrito polagajo nade v nekatere elemente Republi- kanske stranke v Ameriki. Zato nas veseli Rooseveltova izjava, ko pravi, da je sicer oslabil zaradi 12 letnega nupernega dela na tem mestu, "toda kot dober vojak bom ponovno sprejel in vršil svojo dolžnost, kakor to zahteva vrhovni poveljnik vseh nas suvereno ljudstvo". Roosevelta bodo pri volitvah podpirali ameriški Slovani in tudi Komunistična Partija ZDA se je izjavila za njegovo kandidaturo in sploh vsi elementi, ki so odločno za izvajanje politike Teheranskega sporazuma in proti kakršnemu koli kompromisu s Hitlerjevsko Nemčijo, proti kakršnemu koli priznanjanju vojnim zločincem.

Hitlerjevski vojni zločinci

so prejeli ta teden vrsto novih opominov, ki jih opozarjajo, da se bo izjava Moskovske konference o vojnih zločinih strogo izvajala in naj se v tem oziru ne zanašajo na nobeno popuščanje in nobene olajševalne okoliščine. Ameriški zunanji minister Cordell Hull je ponovno opomnil Madžare, da bodo kaznovani vsi zapovatelji in izvrševalci množičnega usmrčevanja Židov. Vrhovni poveljnik general Eisenhower je ponovno protestiral proti nemškemu postopku z ujetimi francoskimi rodoljubi in partizani, ki jih Nemci streljajo oziroma izvajajo zaradi njihovih akcij represalije nad civilnim prebivalstvom. Eisenhower je opozoril, da je francoska vojska v nemškem zaledju redna francoska vojska in da veljajo za njo vse določbe narodnega prava. "Zločince, ki se nad tem pregreše, bodo izsledili in najstrožje kaznovali", pravi Eisenhower v svojem protestu. Te besede zmagovitega zavezniškega generala so tudi nam potrdilo, da bodo enako usodo doživeli vsi okupatorski in izdajalski elementi, ki izvajajo zločine nad pripadniki Narodne Osvobodilne Vojske ali zaradi nje nad civilnim prebival-

stvom. O priliki razprav o nemških zločinskih ustrelitvah ujetih britanskih pilotov pa je izjavil lord Creborne, da bo morala Nemčija izročiti ti po svoji brezpogojni kapitulaciji najmanj četrtno svojih gestapovcev, ki jih je vseh 200.000. Vsi, ki imajo na vesti zločine, bodo usmrčeni drugače izseljeni iz Evrope.

Danski Svet Svobode

ki se po tem, ko so Nemci odstranili svobodno dansko vlado in napravili kralja za navadnega ujetnika, smatra za najvišjega predstavnika danskega naroda, je predložil Sovjetski Zvezi enako vzpostavitev diplomatskih stikov, kakor jo ima z Bretanijo. Prekinitev stikov 1941. in pristopek paktu proti Kominterni je bila izvršena pod nemškim pritiskom in proti volji naroda, ki je priredil velike protestne demonstracije.

Sovjetska vlada je izrazila svojo takojšnjo pripravljenost obnoviti stike. Danski Svet je imenoval za svojega zastopnika v Moskvi uglednega socialdemokratskega predstavnika Dussinga.

Nevtralci

vseh barv se bolj in bolj zavedajo, koliko je ura in se pripravljajo na novi tehernaski red. Turki so že od 25. junija v pogajanjih z Anglijo, Rusijo in ZDA. Možno je, da bodo potem, ko so ustavili izvoz kroma v Nemčijo in prepovedali nemškim vojnim ladjam pot skozi Dardanele, tudi prekinili ^{stike} diplomatske z Nemčijo. Franco je šel celo tako "daleč" da je dovolil ameriškim transportnim letalom pristajanje v Španiji.

Nemce

položaj seveda vedno bolj skrbi. Vedo dobro da bo polom, in poskušajo rešiti, kar se še rešiti da. Zadnje tedne so poslali nekaj vagonov zlata na Portugalsko in v Švico. Ker so svojih 50.000 funtov zlata že zdavnaj potrošili, je jasno, da je to ukradeno zlato iz zasedenih dežel ki ga bodo dolžni z obrestimi obrestmi vred povrniti, zato bi ga pa radi na tihotapski način poskrili in zamenjali za blago. Drugič ga pa morajo izvoziti, ker jim marka zunaj ni nič vredna; uradno notira v Švici 100 mark 172 frankov, dejansko pa debijo za 100 mark komaj 8 frankov. Goebbels ze svari v svojem zadnjem članku zaveznike, da bi bila usodna "zmota", če bi postavili Nemcem se trše pogoje kot 1918, češ, od tega bi imeli korist samo boljše vizem, ki bi izpodkopal tla tudi Ameriki in Angliji. Stvar, Nemčije je stvar vsega kulturnega sveta, svari Goebbels zaveznike. Mi nočemo nikogar iztrebljati in tudi nismo hoteli; mi smo hoteli prosperiteto vsem narodom in bi jo omogočili iz lastnih sredstev in ne na tuje stroške (tako)!, kar bi bili tudi izvedli, če nam ne bi tega z vojno in silo preprečili. Te besede izpoka jenega volka po tolikih potokih po nedolžnem prelite krvi civilnega prebivalstva, po tisočih požganih vasi in nest, po milijonih nakradenega blaga najbolje pričajo, kako se Nemčija sama zaveda, kje je. Samo naši švabobranci se menda še nič ne zavedajo, pretrde so jim butice. Teda pomagalone bo nič ne enim ne drugim, vse bo drago plačano, vsi zločini bodo strogo kaznovani.

Albin

Črnogorski junaki

Te dni, ko proslavlja črnogorski narod triletnico svoje narodne vsta je proti fašističnim zatiralcem, se moramo spomniti in zahvaliti vsem tistim črnogorskim junakom, ki so konec 1942. leta prispeli skupno z drugimi brati iz juga k nam v Slovenijo, da s svojimi izkušnjami obogate NOV Slovenije. Dejansko so potem bratje iz juga povedli naše štiri brigade na Do

lenjskem in Notranjskem v mogočno pomladansko ofenzivo. S svojimi vzgledi in izkušnjami so vzgojili novo generacijo slovenskih komandantov.

Milovan Saranovi, Aleksander Marjanovič - Leko, Pero Popivoda in Mile Kilibarda predstavljajo svetlo četvorico Črnogercev, ki so vse svoje sile in svoja življenja posvetili osvobodilni stvari slovenskega naroda. Ko so prihajali v Slovenijo, so se zavedali, kakor se zaveda sleherni borec NOV-Jugoslavije, da kjerkoli se bori na svetih jugoslovanskih tleh, se bori tu di za svojo ožjo domovino.

Kdo ni poznal Milovana, njegove visoke temne postave, njegovega miru in hitrosti odločanja v borbi, zmagovalca v Dobu, Primskovem, Piču, Krasiču, in Draganičih, Pleterjih, v Suhi Krajini, pri Ribnici in zlasti v Jelenovem žlebu? Ko je bil za te zasluge imenovan za načelnika Glavnega štaba NOV in POS ter šel skupno z novoustanovljenimi divizijami v napad na Žužemburg je padel, zadet od sovražne granate. Z njim je naša NOV izgubila enega naših najboljših strategov. Z najvišjim odlikovanjem kot "narodni heroj" bo Milovan večno živel v srcih slovenskih ljudi.

Te dni je padel major Aleksander Marjanovič - Leko. V Drašči vasi pri Zagradcu ga je zadela izdajalska švabobranska krogla, ki jo je izstrelil izdajalec iz vasi. Ta žrtev velikega sinu črnogorskih Vasojevičev simbolično riše borbo jugoslovanskih narodov proti skupnemu sovražniku, krvavemu hitlerizmu, in izdajalski svojati. Tudi neizprosno maščevanje nad temi zvrški, pa naj se imenujejo četniki, ustaši ali domobranci bo skupno.

Črnega in vihravega polkovnika Pera Popivoda pač pozna vsak slovenski partizan, saj je bil na čelu raznih edinic po vsej Sloveniji razen na Štajerskem. Sedaj vodi VII. Korpus od zmage do zmage. 1. maja je slavil triletnico svojega partizanovanja po Črni gori, Srbiji, Bosni in Sloveniji. Sam pa pravi, da mu je postala Slovenija druga domovina.

Podpolkovnik Mile Kilibarda, sedaj komandant IV. operativne zone na Štajerskem je s svojimi večkratnimi težkimi ranami pokazal svoje prednost slovenskemu narodu v njegovi borbi za svobodo. Prav pred kratkim je bil zopet težko ranjen.

Vsi ti junaki, ki se jim pridružuje cela vrsta znanih in neznanih padlih in živih junakov z bratskega juga, izpričujejo bratstvo med jugoslovanskimi narodi, ki se je porodilo iz prelite krvi v borbi za svobodo in lepšo bodočnost naših narodov. Slovenski narod vrača svoj veliki dolg Milovanu in Leku ostalim s svojo krvjo, ki teče prav tako za svobodo in lepšo bodočnost njihove ožje domovine.

R.P.

V OFENZIVNEM POLETU

Slovenske enote NOV so postale mojster v izpolnjevanju prvojunijskega povelja svojega vrhovnega komandanta maršala Tita. O tem pričajo prekinjene proge in tisoči pobitih Nemcev in švabobrancev, ki si dnevno srdito prizadevajo, kolikor toliko obdržati reden promet.

Na primorskem je XXXI. divizija (zadnjič smo pomotoma navedli XXX. divizija) pod poveljstvom podpolkovnika tov. Staneta Potočarja temeljito onespobila progo Jesenice-Gorica v Baški grapi. V enotedenskih težkih borbah je bilo likvidiranih 5 postojank, ki so čuvali progo, in 10 bunkerjev ob progi. Porušeni so 8 mostov, med njimi 90 m dolg most preko Bače in 175 m proge. Sovražnik je utrpel 120 mrtvih, 103 ranjene in 102 ujeta.

Na Dolenjskem enote VII. Korpusa neprestano bijejo težke boje za komunikacije Ljubljana - Novo mesto in Ljubljana - Kočevje. Glavni boji pa so se pričeli 10. julija z močnimi sovražnimi silami v Žumberku in pri Metliki. (O tem prinašamo osebno poročilo)

Edinice XIV. divizije na Štajerskem so konec junija zagodile Nemcem, tik pred Mariborom z rušenjem proge med Pragerskem in Mariborom. Istoča -

sno je bila napadena njihova postojanka Zreče pri Konjicah. Prav tako so jo pošteno skupili 27. VI. v Mislinjski grapi na Pohorju. Kolona 600 mož je bila obkoljena in po celodnevni borbi razbita. Nemci so imeli 50 mrtvih in mnogo ranjenih.

V trboveljskih revirjih je naša vojska mobilizirala. Iz revirja Loke pri Zagerju so šli vsi rudarji in rudnik stoji. Revir Kisovec dela samo 15%. Obrat v Trbovljah se je znižal za 40% in v Hrašniku za 60%.

Gorenjci ne zastajajo. Med Lascami in Žirovnico so iztirili lokomotivo, pri Bledu pa pognali progo v zrak. V Selski dolini so minerji Prešer nove brigade porušili most.

Rabeljski rudnik ponovno uničen. Po drznem načrtu Komandanta II. bataljona II. brigade VDV tov. Borisa je skupina 6 mož po dolgem in napornem celodnevem maršu prispela do predora v Logu, ki veže g. z Predilom. Zvečer ob 23 uri so naši ustavili stroj, ki prevažal delavce, in se na njem odpeljali nazaj v rudnik. Pred vhodom so postavili dva stražarja in uničili telefon. Tov. Strela in Krpan sta se spustila z dvigalom v notranjost rudnika in zaminirala črpalke ter vse dvigalne naprave. Ko so bili sredi predora je že sledila silovita eksplozija. Po vrnitvi iz predora je drzna skupina uničila še stroj in se brez izgub neopazno odmaknila. Že drugi dan je veda v rovih narastla za en meter in še vedno narašča. Škoda je ogromna.. Delo v treh nadstropjih je popolnoma onemogočeno.

NOV JUGOSLAVIJE IN ZALEDJJE

Zdaj v poletju in proti jeseni, ko prihaja čas žetve in popravljanja poljskih pridelkov bo okupator poskušal, in kakor vidimo, že poskuša izropati našo deželo in uničiti vse, kar bi moglo služiti prehrani našega civilnega prebivalstva. Naša dolžnost je, da storimo vse, kar moremo, da rešimo tako žetev, kakor vse pridelke zase in za naše partizane, ki so parok našega življenja in naše svobode. Naša prizadevnost in požrtvovalnost v tem ne sme poznati nobenih meja.

Na drugem kongresu jugoslovanske protifašistične mladine so delegati iz Bosne in Like navajali vzglede, kako ljudstvo, zlasti mladina, stori vse za našo vojsko. Brigade in čete deklet in prostovoljcev, ki še niso bili mobilizirani zaradi mladosti, zagrabiijo za kmečko delo, kjer se pokaže potreba.

Okupator je lani tik pred žetvijo zasedel občino Ličko Petrovo Selo. Ljudstvo je pred njimi pobegnilo na osvobodjeno ozemlje, in se ponoči skozi njegove straže vračalo, da je poželo žito, ali potrgalo klasje, ki ga tako ni dobil okupator, temveč nas borec in naše ljudstvo.

Drvarska mladina v svojih delovnih brigadah je gola in brez opank po dnevi in ponoči nosila žito naši vojski in pri tem gazila skozi dva metra visok sneg. Ob vsem tem je prepevala partizanske pesmi. Druga delovna brigada je štirikrat morala odmetati sneg s proge, po kateri naj bi vlak pripeljal hrano našim borcem, toda zameti so se petič zametli železnico. Mladina je šla še petič in končno zmagala nad snegom in zimo.

Po drugem zasedanju AVNOJ-a je bilo ustanovljenih še pet delovnih brigad in na desetine delovnih enot, čet in bataljonov. In te delovne brigade niso samo na papirju, ampak tudi v resnici delajo. Tako je samo od prvega do drugega kongresa USAOJ-a teh 15 delovnih brigad delalo 1 milijon in pol delovnih dni! Tako je vsak mladinec delovne enote delal 160 dni v pomoč narodno osvobodilnim odborom in Narodno osvobodilni Vojski. Ob laniški žetvi, ko je bilo potreba pobrati žito, da ga ne uropa sovražnik, je sedem delovnih bataljonov Like delalo osem dni in opravilo delo, za katero so narodno osvobodilni odbori računali, da bo potrebno 15 dni. Sovražniku pred nosom, 100 do 200 m pred njegovimi bunkerji in postojankami, so na ramenih odnesli okrog 345.000 kg. žita na osvobodjeno ozemlje. Iz vasi Dive

selo pri Gospiču je mladina odnesla 190 centov žita za svojo vojsko na svojem hrbtu. Ko so žito odnašali so lahko slišali razgovarjanje sovražnikov za žičnimi ograjami. Delali so šest dni, dokler niso odnesli vsega.

Mladina stori vse za rešitev naših ranjencev. V IV. in V. ofenzivi so ljudje, ki so nosili ranjence, padali pod tem bremenom in umirali od izčrpanosti. Mladine ene vasi v okraju Lapac je v eni noči ob IV. ofenzivi na ramenih odnesla 180 ranjencev. Liška dekleta, nedovoljno oblačena, z najslabše obutvijo so tudi v tem času nosile ranjence in hodile cele noči. Z lastnimi telesi so jih ob počivanju pokrivala, da jih rešijo pred ostrim mrazom.

V BRATSTVU H KONČNI ZMAGI

V nedeljo 9. julija se je vršila na osvobojenem ozemlju mogočna parada naše NOV. V mimohodu je nastopila V. slovenska brigada "Ivan Cankar" in 2. hrvatska brigada "Karlovačka" in gojenci oficirske šole pri Glavnem Štabu NOV in FOS.

Po mimohodu se je vršilo veličastno ljudsko zborovanje, ki mo je pri sostovalo najmanj 6.000 ljudi. V imenu Glavnega Štaba je govoril generalni poročnik to Jaka Avšič, za Predsedstvo SONS tov. Zoran Polič, za ZAVNOH tov. Pavič, v imenu sovjetske misije pri Glavnem Štabu podpolkovnik Ribacenkov, za anglo-ameriško misijo kapetan Saagers, za IV. korpus politkomisar tov. Zegater predstavniki Cankarjeve in Karlovačke brigade.

Nato je nastopil invalidski pevski zbor in harmonikaski zbor iz Črnomlja pod vodstvom tov. Korošca in plesna skupina belokranjskega okrožja. Med odmorih je odlično igrala godba Glavnega Štaba pod taktirko Bojana Adamca.

Krasen mimohod in ljudsko zborovanje je izzvenelo v mogočno manifestacijo nerazrušljivega bratstva jugoslovanskih narodov, zgrajena v triletni skupni borbi pod vodstvom maršala Tita in najtesnejše povezanosti Narodno osvobodilne vojske z zaledjem.

Na trgu se gnetejo ljudje. Hrvatice iz Žumberka in Pokuplja v belih oblačilih in s polnimi jerbasi čakajo svojo Karlovačko. Slovenske in Hrvatske zastave se prelivajo v to belino.

Nekaj po treh močno zaženi koračnica "Na juriš" Prihajajo. Dekleta pripravljajo cvetje.

Štab Cankarjeve brigade gre mimo na konjih v trapu. Nato sledijo bataljoni in čete. Med zvoke godbe se mešajo vzkliki in ploskanje. "Živela Cankarjeva! Živela Narodno Osvobodilna Vojska! Živel Tito!" "Ti-to! Ti-to!"

Mimo nas gredo tri leta našega boja. Oči so vlažne. Mimo nas korakajo junaki iz Gornjih Lazov, iz Blatnega klanca, od vsepovsod iz naše domovine prihajajo in se uvrščajo med Cankarjevce, ki trdno udarjajo po cesti. V teh korakih, v tem cankarjevskem duhu čutimo tudi nepozabnega Dragana Jeftiča, ki je Cankarjeve vzgojil in napravil iz nje strah in trepet fašističnih krvnikov. V malem devetnajstletnem komandirju, ki koreke na čelu svoje čete, v brozštevilnih mitraljezcih, ki skromno hite mimo nas, spoznavamo junake, ki odločajo v borbi, ki odločajo v bodočnosti našega naroda.

Sledi Karlovačka, Žumberčani, Kordunaši, borci iz Pokuplje in Gorskega Kotorja, Hrvati in Srbi, muslimani, katoliki in pravoslavni. Borba jih je zlila. Prej taki so kot Cankarjevci. Borba je napravila iz nas ene. Iz vsakega giba, iz vsakega koraka diha ona misel: Bratje smo, borimo se za iste cilje, Tito nas vodi k zmagi. Gojenci oficirske šole so s svojim strunnim-pohodom obdržali sloves vseh vojnih akademij sveta kot najboljših v paradah. Tudi dekleta, ki so najbolj obmetavale nase bodoče oficirje so nadaljevale tradicijo.

Ko so se zadnji zvoki godbe utrnili v polletni popoldan, je v nas ostal pi več mogočnih parad v Beogradu, Zagrebu, Skoplju, Cetinju in v Ljubljani ko

se kot tok vseh naših korpasov, divizij in brigad zliil v mogočen spev kora-
kov znage.

Rado Polič

Sizma domobranecem

III.

Pred menoj leži kup ljubljanskega časopisja z obširnimi poročili o tako imenovanem "protikomunističnem" zborovanju, na katerem je nastopil kot glavni govornik Leon Rupnik, razen njega pa se L. Puš Izidor Cergol, bivši Ljotičevец, ki je bil za Jugoslavije zaprt zaradi poskušene umora ter Stanko Kociper, fante velikih in votlo donečih besed, sicer pa domobranski poročnik.

Poglejmo, kaj so ti navdušeni govorniki povedali, o človeku, ki se je preglašil za nekakšnega voditelja kranjske dežele.

Ljotičevец Cergol je dejal: Slovenski narod je dal vojaka, moža časti in ponosa, moža ljubezni do trpečega ljudstva, dal nam je Leona Rupnika... Resnica in združitev vsega našega naroda je samo v ljubezni do naše domačine in generala Leona Rupnika." itd.

Junaški poročnik Kociper, ki še ni prišel iz Ljubljane blokiranega mesta razen z nemškim spremstvom, je takole prižigal kadilo staremu Rupniku: "Na zapoved Slovenstva je naš general, naš rešitelj gospod Leon Rupnik vzel za ves slovenski narod križ na svoja ramena in postal svetel simbol naše želje do življenja... V tem programu pa so danes slovenski narod, slovensko domobranstvo in Rupnik eno... Ves svet, naj to šliši, da smo v evropski borbi proti boljševizmu Slovenci strnjena enota za generalom Rupnikom, ki mu kajub blebetanja in klevetam, ki so šle neodgovorne tudi preko naših meja, popolnoma zaupamo tudi za bodočnost! Vemo, da je prav, ker je potrebno vse, kar dela in govori! Vsem je postal vzgled žrtvovanja in naporov za narod"

Stari Rupnik se je v svojem govoru boril s svetovnim židovstvom, hvallil Hitlerja in nacionalsocializem, zmerjal anglo-ameriške državnike "s pokvčkami" zlasti pa se proslavil z naslednjo razlago sedanjega vojnega položaja. "Preveč bi bilo govoriti o sedanjem ali bodočem poteku vojne. Kot vojak se držim dosledno resničnih kratkih in stvarnih poročil nemškega vrhovnega poveljstva in nemških zaveznikov. Naj govore ta poročila o naših padalnih, obrambnih odstopnih operacijah, me vedno znova napolnjujejo z največjim občudovanjem, nad napori in uspehi, kakršnih vojna zgodovina še ne pozna. Navzlic vsem krizam, ki jih je mogoče še treba pričakovati me utrjujejo v veri, da bo opod nemškim vodstvom zmagala protiboljševiška Evropa".

Oglejmo si torej tega Rupnika, s katerim ste vi domobranci eno, kakor je v Ljubljani zatrjeval Stanko Kociper.

Leon Rupnik je tip enega izmed največjih neznačajnežev in pokvarjencev, kar jih je doslej izšlo iz slovenskega naroda. Kot bivši avstrijski c. kr. oficir je stopil v jugoslovansko vojsko, si takoj v stremljenju za uspešnejšim napredovanjem pripel jugoslovansko obliko svojega imena Lev. ter stopil v pravoslavje. To in pa njegovo zatajevanje slovenskega rodu je pripomoglo do generalskih zvezdic, postal je voditelj obmejnih utrjevalnih del. Toda Rupnik ni bil Rupnik, če ne bi šel po poti najbolj umazanega izvrška bivše jugoslovanske armade: postal je petokolonec in veleizdajalec ter izročil Nemcem načrte jugoslovanskih utrd. Medtem ko je večina domovini zvestih oficirjev morala v težko nemško ujetništvo, se je Rupnik že nekaj tednov po okupaciji pojavil v Ljubljani ter postal italijanski podrepanik in priganjač. Fašisti so ga postavili za mestnega župana. Hlapčevsko jim je služil, svoje ime spremenil v Leo ter zvesto vero-

Val v zmago italijanskega orožja, dokler ni lepega dne Italija propadla in prišel novi gospodar - Hitler-Rupnik, zdaj že Leon, ni pomišljal niti tre mutek, ampak je urno pomudil svojo izdajalsko dušo naprodaj Hitlerju. Nemci so potrebovali takih hlapcev, zato je bila kupčija brž sklenjena: stari krivoprisežnik je postal "prezident" za protiuslugo pa se je obvezal dobavljati Hitlerju novih vojakov in nove delovne sile. Postal je navaden prekupčevalec slovenske krvi in slovenskih življenj, ki naj jih požre nenasitno žrelo nemškega vojnega stroja. In tej umazani Rupnikovi kupčiji, pravi gobezdalo St. Kociper, da je "Rupnik vzela za ves slovenski narod križ na svoja ramena in postal svetel simbol naše želje po življenju."

Ni čuda, če Rupnik vam, domobranci, danes ne ve v opravičilo in spodbudo povedati drugega kakor da občuduje nemške odstopne operacije ter da ga te operacije utrjujejo v veri, da bo zmagala Nemčija. Res, edino zmaga Nemčije, kateri je prodal tisoče mladih slovenskih življenj, bi mogla rešiti Rupnika - toda kdaj že je bila ta zmaga izgubljena! Bliskovito se bliža konec Hitlerju in njegovemu hlapcu Rupniku, ter vsem, ki so se povezali z njimi.

"Slovensko domobranstvo in Rupnika sta eno", je zatrjeval na ljubljanskemu shodu St. Kociper.

Kaj pravite na to vi domobranci. Ali res mislite deliti svojo usodo z Rupnikom, hlapčevskim vlačugarjem, ki brez premisleka lomi prisege, menja uniforme, ime in vero, kakor mu več nese, ki brezvestno kupčuje s slovenskim mesom in krvjo, ali mislite iti v pogubo, ki bo zadela smrtdeljivega mrhovina rja, ki kljuje trpeče slovensko narodno telo v veselje svojemu gospodarju, krvavemu Hitlerju.

"Odločitev je samo dvojna: ali razbiti v smrt, ali enotni v življenje" je napovedal že omenjeni junak Kociper v Ljubljani. V resnici si morate postaviti vprašanje takole: "Ali z Rupnikom v smrt, ali z Narodno Osvobodilno Vojsko in Osvobodilno Fronto v življenje!"

O s bliskovito beži - če to zadnjo priložnost zamudite, bo kesanje prepozno!

Tone Fajfar

ŠVABOBRANCI PRIZNAVAVAJO ITALIJANSKO SUVERENOST

Švabi so na Primorskem že s prvega početka brenkali na dve struni, zdaj na slovensko, zdaj na italijansko, kakor jim je bolj kazalo.

Da bi se prikupili Slovencem, katere žive narodne zavesti niso prezrli in jih vdinjali na svoje zveste hlapce, so sprva krepko udarjali na slovensko struno. O tem pričajo slovenski "župani" in "slovenske šole", ki so jih hoteli vsiliti prebivalstvu, dasi so imeli s tem še druge namene. Slovenska struna je posebno krepko brnela v "Goriškem listu", tem švabobranskem glasilu, ki je širokoustno "reševalo" slovenstvo Primorske, a v bistvu zagovarjalo le nemške težnje.

Toda Švabi tudi laških fošistov, ki še niso pozabili, da so bili nekdanj neomejeni gospodarji v deželi, in so že iz strahu pred kaznijo za storjene zločine stopili v službo okupatorja, niso smeli docela prezreti. Da bi jih torej ne odbili, ki so jim zvesto orožje pri strahovanju dežele, so morali včasih bolj ali manj glasno zabrenkati tudi na laško struno. Zgodilo se je celo, da so zaigrali na obe struni. Primer Tolma na in Sv. Lucije kjer je neki nemški oficir skoraj istočasno obljubljal deželo Slovincem in Italijanom! Precej kričeče nesoglasje, ki pa nemškega ušesa niso motili. Švabski oficir se je dobro zavedal, da bo po vojni toliko razpolagal s Primorsko, kolikor jaz danes razpolagam s Kitajsko, zato jo je lahko obljubljal komarkoli. Slo mu je za trenoten učinek, da bi pri kratkovidnejših vsaj začasno dosegel svoj namen.

Polagoma pa se je italijanska struna začela oglašati vedno glasneje slovenska pa je se komaj brnela. Švabi so namreč spoznali, da Primorcev, ki

so bistro spregledali njihovo igro, s takimi sredstvi ne ujamejo na limanice. Sklenili so torej, da se bodo oslonili na italijanski del prebivalstva Švabobrancem, za katere vedo, da jih ne porejo izgubiti, ker so ze s svojimi zločini z njimi povezani z dušo in telesom, so pripravili huđ poper. Njihovo klaverno glasilo je moralo v svoji 9. letošnji številki prinesti na prvi strani na vidnem mestu in z debelimi črkami "Poziv Slovincem", ki pravi med drugim: "Slovensko ljudstvo je skozi stoletja obdelovalo goriško zemljo in si s svojim znojem pridobilo pravico bivati na njej. Zato gredogoriškim Slovincem iste pravice kot drugorodnim prebivalcem pokrajine. Priznavamo italijansko suvereniteto!". Krasno! Lažnjivo Širokoustenje nemškutarskega strička je dobilo od Švabov udarec po zobeh. Švabobranci so stali lo stoji razgaljeno pred narodom, ki je že prej vedel, kaj se skriva pod njegovo pisano slovensko obleko".

Mi se temu ne čudimo. Vedeli smo, kako stoji stvar, in smo to pričakovali. Hlapec ne more in ne sme govoriti drugače, kot je pogodba gospodarju. Švabobranci pleše, kakor mu Švab žvižga. Včeraj tako, danes drugače, kakor kaže nemškim koristim. Včeraj še poln ozkega primorskega slovenstva, danes morajo priznati naditalijansko oblast. In če jutri Švabi ukazujejo svojemu hlapcu, naj zapiše: "Goriški Slovenci nimajo pravice bivanja na svoji zemlji", bi hlapec tako zapisal. Taka je usoda vseh hlapcev in prav zato se naš narod bori, da postane gospodar na svoji zemlji. Švabobranci pa ne gre za svobodo, ampak za hlapčevanje. Judež-izdajalec je spravil svoje groše in to je zanj poglavitno.

A rad, za vse na svetu rad bi videl dolge obraze tistih preprostežev ki so spočetka nasedali sladkemu pisanju nemškutarskega strička. Zdaj so dobili črno na belo, česar prej niso hoteli verjeti. Milostno jim je dovoljeno, da smejo živeti na zemlji, ki so jo obdelovali skozi stoletja, obljubljene so jim celo iste pravice kot Italijanom, a priznavati morajo njihovo suvereniteto. Kako je mogoče imati iste pravice s komurkoli in obenem priznavati njihovo nadoblast? Logika za sužnje! Kdor že ni prej sprebral, kaj nam pripravljajo švabi, in njihovi hlapci, mu je moral ta "Poziv" odpreti oči. Naši borci pa bodo poskrbeli, da bodo grobarji našega naroda sami padli v jamo, ki so jo kopali za nas.

France Bevk.

NAŠA PROSVETA

Od 19. do 21. maja se je vršila na Primorskem trodnevna konferenca o snovnošolskih nadzornikov in okrožnih prosvetnih referentov za to slovensko pokrajino. Od 6. do 7. julija se je enaka konferenca vršila za t. im. Ljubljansko pokrajino. Sešli so se vodstvo našega šolstva in naše ljudske prosvete ter ljudje s terena, razen iz novomeškega iz vsakega okrožja po dva. To so naši prosvetni delavci v posameznih referatih in v razgovorih razgrnili sliko vsega stanja našega šolstva in ljudske prosvete ter ob njej primerjajoč način dela, uspehe in neuspehe posameznih okrožji, napravili sklepe, da bo možen nov vspon v razvoju naše prosvete.

Kljub številnim notranjim in zunanjim motnjam, ki so motile letošnji šolski pouk in ga še motijo, je vendar na osvobojenem ozemlju osnovna šola delovala z uspehom. Ta mesec šola končuje šolsko leto v posameznih okrožjih je (po nepopolnih dokončnih podatkih) v osnovnem šolstvu naslednje stanje: Bela krajina 65 šol, nad 3900 šolarjev, okr. 80 učiteljev; Grosuplje-Stična nad 2400 šolarjev, okr. 30 učiteljev; Kočevje-Ribnica, 31 šol, 42 učiteljev; Notranjska 13 šol, okr. 1300 šolarjev. Posebej je treba omeniti meščansko šolo v Črnomlju, ki kaže zelo lepe uspehe in veliko resnost učencev.

Največja ovira našemu pouku je strašno uničenje, ki ga je zapustil okupator. Tako so po vsem ozemlju številne šole požgane do tal (v okrožju Kočevje-Ribnica n. pr. 21 popolnoma), kjer niso požgane, pa je okupatorska

vojaška sodrga popolnoma uničila ves inventar (klopi, table, uničila knjižnice itd.). Otroci in stariši so sami oskrbeli najnujnejšo opremo za šolsko sobo, ki so jo priredili iz večje kmečke, iz gostilniške sobe in podobno. Druga velika ovira šolstvu je pomanjkanje učiteljstva, katerega je zelo veliko na političnem, gospodarskem, vojaškem delu itd. Pri učencih je bilo opaziti veliko pridnost in resnost, le v malih krajih ni bil dosežen za dovolj obisk. Temu je splošno kriva zmeda časa in malomarnost staršev. Brez primera pa je požrtvovalnost našega učiteljstva, ki v takih razmerah v vedni nevarnosti, brez vsakih sredstev iz nič gradi našo novo pedagoško kulturo.

Poročila okrožnih referentov za ljudsko samodejavnost so pokazala s danje delo ljudstva na področju prosvete. Po našem ozemlju se ustanovljajo čitalnice in nove knjižnice iz ostankov starih in požganih, kolikor se jih je rešilo pred okupatorjem. Ustanovljajo se pevski zbori, tako mladinski kot šolski in mešani. Mitingi odkrivajo nove ljudske talente in odersko življenje začena z novim razvojem.

Da se dvigne strokovna usposobljenost našega učiteljstva, se bo vršilo zanj na Primorskem in v t. j. Ljubljanski pokrajini več tečajev. Do jeseni se bo izdelala knjiga za prvi razred. Za druge razrede še ni pričakovati posebnih čitank, nadomestoval pa jih bo mesečni mladinski list, ki bo začel izhajati z novim šolskim letom. Pred jesenjo se bodo oživitvili roditeljski sveti.

Danes je tudi šola orodje našega osvobodilnega boja. Z idealizmom, ki navdihuje slovenskega učitelja in učiteljco ter vodi vsakega našega najskromnejšega delavca pri delu za razmah naše ljudske samodejavnosti, je pričakovati, da se bo ustvaril nov rod ponosnih Slovencev in Jugoslovanov;

Flor.

POSLOVANJA DENARNIH ZAVODOV NA OSVOBOJENEM OZEMLJU

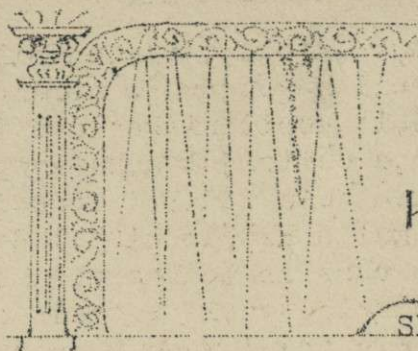
Denarni zavodi na osvobojenem ozemlju so z ozirom na odlok Predsedstva SNOS z dne 5. junija 1944. pričeli s svojim poslovanjem. Denarni zavod Slovenije pri Predsedstvu SNOS jim je dal potrebne kredite za izplačevanje zamrznjenih vlog. Po 13 letih so vlagatelji sredi teške domovinske vojne dobili možnost, da dvignejo svoje prihranke.

Pričakovati je bilo, da bo vasj v začetku marsikateri vlagatelj dvignil ves denar in ga skril. Pokazalo pa se je ravno narobe. Ni prišlo do nobenih prenegljenih dviganj in to moramo z veseljem pozdraviti, ker dokazuje zrelost našega ljudstva in njegovo veliko zaupanje v okrepe naše narodne oblasti. Tudi tisti denar, ki bi bil dvignjen in potrošen za življenjske potrebščine, prihaja spet nazaj v denarne zavode v obliki plačila posojil in novih vlog. Povišani dohodki posameznih gospodarstev namreč nujno nagibajo k plačevanju obvez in ponovnemu varčevanju. Tako bo postopoma naraščala likvidnost vlog, t. j. možnost rednega izplačevanja denarnih zavodov svojim vlagateljem, dokler se razmere ne bodo popolnoma uredile in se ne bo izplačalo vsakemu, kolikor in kadar bo zahteval.

Denar ki se steka in se bo stekal v denarne zavode, bo služil za povzročitev našega gospodarstva. Posojilnice že podeljujejo in bodo podeljevale posojila vsem panogam gospodarstva in s tem pomagajo k pozitivni splošni delavnosti in k obnovi naših vasi in mest.

Spričo tega je treba opozoriti vse tiste posameznike, ki se še ne za vedajo v polni meri obnovitvene poti, ki jo je nastopilo naše gospodarstvo da naj zaupajo svoj odvišnji denar hranilnicam. Denar, ki leži mrtev doma posamezniku nič ne koristi in mu grozi le z izgubo, naloženi denar pa pri naši dvojno korist: vlagateljem obresti, skupnosti pa omogoča obnovo in redno gospodarsko življenje.

Lavoslav Dolinšek,
predsednik Denarnega zavoda Slovenije.

KULTURA

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE

Od 20. februarja, ko je prvič nastopilo Slovensko Narodno gledališče; kot novo organizirana kulturna ustanova na osvobojenem ozemlju, mineva pet mesecev. Tako razdobje že dovoljuje, da pogledamo, koliko je pokazalo uspehov in kaj je ustvarilo. Oglejmo si rast našega gledališča pred ustanovnim dnem in njegovo delo do danes.

Gledališče je izraz skupnosti in družbe, družbe glasnik in zrcalo. Zato je razumljivo, da si je tudi partizanstvo kmalu po svojih vojaških početkih ustvarilo tudi svoje vrste gledališče, ki bodi zrcalo in glasnik novega časa in novih ljudi. Prve kali novega odrskega dela so pognale po vojaških enotah. Politične ure, deklamacije in recitacije, improvizirani dramatični nastopi brez teksta, ki so ga sproti ustvarjali nastopajoči novi ljudski dramski talenti - to je bila prva nova gledališka kultura. Kakor v vojski se je po posredovanju vojaških enot isto in podobno dogodilo med civilnim prebivalstvom z mitingi. Tako vojaški sestanki kot vaški mitingi niso bile samo politične, ampak tudi prosvetne prireditve. Prvi kakor drugi so že prinašali nov odrski izraz.

Partizanstvo se je širilo, delo po terenu poglobljalo. Kulturna žeja je bila toliko, da ji je bilo nemogoče odpomoči samo z dodatkom strokovne pomoči. Poleti 1943 je Glavni Štab razglasil prostovoljno mobilizacijo kulturnih delavcev. Takrat so prišli na teren poklicni igralci, pevci in drugi naši aktivisti iz umetniških krogov ter se pridružili vojski. Sedaj so vse pridobitve dobile večjo enotnost, izdelanost in pisanost. Pevski in recitacijski zbor, trio in kvartet, šaljiva kronika domačih in tujih dogodkov, kratka enodejan-ka iz življenja partizanov, vzorna recitacija slovenske klasične ali partizanske pesmi, samospevi ob harmoniki, logična poveza va vseh točk s primernim uvodom in pripombami napovedovalca - tako podobno je kazal miting zadnje mesece pred italijansko kapitulacijo. S te dobo so vzane imena igralcev J. Jermana, J. Tirana, VI Simčičeve, E. Starčeve, M. Bora, Kajuha, sester Stritarjevih, Z. Sintiča, F. Šturma i. dr.

Po italijanskem zlomu se je število umetniških sodelavcev v partizanskem odrskem prizadevanju povečalo. Prišli so med drugimi S. Samec, R. Simonti, M. Kristančič. Večja skupina odrskih strokovnjakov in literarnih delavcev se je združila z najvidnejšimi člani brigadnih igralških družin in osnovala partizansko gledališko skupino, ki je s svojimi prireditvami obšla vse večje kraje osvobojenega ozemlja. Dne 4. oktobra 1943 je bila pred Zborom odposlancev slovenskega naroda v Kočevju krstna predstava Klopčičeve enodejan-ke "Mati" (režiral J. Jerman, igrali Starčeva, Simčičeva, Tiran in Gale.) Ta dan je neuradni rojstni dan novega slovenskega gledališča. Prvič v zgodovini naših odrskih prizadevanj so naši umetniki igrali izvirno igro pred zastopniki vsega slovenskega naroda. V polnem smislu zanosna partizanska prireditev tega prvega snujočega se novega gledališča je pokazala, kot bistven del vsega našega boja predstavlja kulturna dejavnost. Ob nemški ofenzivi v pozni jeseni leta 1943 so se naši gledališki delavci vrnili v sestav naših brigad. Dne 12. januarja 1944 pa je IOOF že imenoval naše osrednje gledališče: Slovensko narodno gledališče kot matično nasega gledališkega dela. Za ravnatelja je bil imenovan pisatelj Filip Kumbatovič, za dramaturga pesnik Mile Klopčič. Prvi člani in članice so bile samo poklicni igralci, pevci in drugi gledališki delavci, vsega 14 po

številu. Ta datum je uradni rojstni dan novega gledališča, nov viđen dokaz naše nove kulturne, pa tudi splošne prosvetne, politične in vojaške volje, uspeh kljub tujemu nasilju, ustvarjene nove slovenske narodne oblasti in pod vodstvom resničnih narodnih ustvarjalcev, ki so obenem narodni borci. Ta osnovna celica našega bodočega narodnega gledališča je pred zastopniki Slovencev, pred našim prvim parlamentom (ob zasedanju SNOS-a), pred tujimi vojaškimi odposlanstvi dne 20. februarja 1944 slavnostno izvedla svojo prvo predstavo, vprizorila Cankarjevo dramo "Kralj na Betajnovi" Klopčičevo "Mater" so v Kočevju igrali naši igralci kot partizani med partizani, v februarju pa so, zavezujoč na pomembno izročilo polpretekle narodne kulture, govorili svojo besedo kot državljani bodoče slovenske in jugoslovanske države (režiral M. Bor igralci: naslovno vlogo L. Potokar, ostale N. in B., Stritarjeva, Starčeva, Simčičeva, Presetnik, Gale, Gorja, Tiran in Česnik). To Cankarjevo delo je doživelo na to se štiri predstave pred prebivalstvom osvobojenega ozemlja na različnih krajih in pred vojaškimi enotami v zaledju.

Kakor se je razvijala vedno širje in globlje naša vojska in naša na rodna oblast ter prevzemala vedno nove naloge, tako je tudi naše osrednje gledališče prevzelo več nalog, kakor jih je imelo tako gledališče prej. Danes njegov pomen ni samo umetniški, ampak tudi in predvsem organizatoričen in pedagoski. SNG je sedaj osrednji zavod za vsa odrska vprašanja na našem ozemlju. Smotrno zbiranje, urejanje in obavljanje novih dramatskih tekstov, pravilen razbor naših klasičnih avtorjev, politična in strokovna vzgoja delovnega kadra v gledališču, postopna mobilizacija novih ljudskih talentov iz vojske in s terena, pregledna povezava vsega odrskega dela po našem ozemlju v prozno celoto, strokovno sodelovanje med igralškim in propagandnim kadrom v vojski in okrožjih, vsestransko usmerjanje tega dela v bodoče umetniško ustvarjanje po popolni osvoboditvi -- to je poleg prirejanja javnih predstav med vojsko in prebivalstvom poglobljena vsebina in osrednji delovni program nove ustanove. Iz uresničenja teh nalog je n. pr. izšel trikratni klasični večer slovenske pesmi in proze (4, 5. in 15. marca), ki je v izboru pokazal veliko dediščino slovenskega slovstva iz pretekle dobe (pesmi, proza, samospevi). V okvir gledališkega programa spada n. pr. tudi vrsta večerov (n. pr. 26. obletnica Rdeča Armada, praznik žen, obletnica partizanske zmage v Jelenovem žlebu itd.) s katerimi je gledališče sodelovalo v množičnih manifestacijah porajajoče se slovenske države. Na teh večerih so člani SNG sodelovali kot igralci ali kot organizatorji. V zvezi s temi večeri se je pokazalo že tudi nekaj novih tekstov, novih ustvaritev, pri zadnji tudi pomembna posebnost našega novega gledališča: prireditelj ob obletnici Jelenovega žleba, je namreč povezala izkušnje gledaliških delavcev z odrskim izrazom množične gledališke predstave. S to predstavo se je usmerilo delo nove gledališke ustanove na široka tla ljudske samodejavnosti, kajti na tej akademiji so nastopili kot sodelujoči pionirji, mladenke, gojenci Oficirske šole in tečajniki s prvega odrskega tečaja, gledališki strokovnjaki pa so bili predvsem organizatorji in pomočniki.

Da se doseže dejavna udeležba vsega ljudstva pri graditvi novih kulturnih vrednosti, da se smotrno dvignejo novi samonikli talenti iz ljudstva je SNG začelo s tečajji za vzgojo novega odrskega kadra, ne le zase, ampak za vzgojo in strokovni dvig vsega kadra, ki ima skrb za oder, mitinge, proslave in propagando na vsem našem ozemlju, obenem pa za vzgojo potrebnih novih ustvarjajočih poklicnih igralcev, ki jih bo v veliki meri potrebovala bodoča zedinjena Slovenija. Ta strokovni pouk je trajal štiri tedne in se je takih tečajev vršilo že več. Vse to razgibano odrsko in organizacijsko delo je sopovzročilo in zbudilo tudi vrsto dramatskih tekstov

ki so izšli tudi v tisku, ali bodo še izšli. Za Veliko noč je SNG moglo prirediti že skromen odrski festival, kjer so poklicni igralci in tečajniki pokazali sad svojega dela. Prvi večer je bil recitacijsko - deklamatoričen, drugi je pokazal vrsto izvornih skečev in enodejank, tretji pa je obsegel plesne in koncertne točke. Te tri predstave so pokazale preroč skozi vse vrste odrske umetnosti, ki jih v sedanjih razmerah lahko goji naš novi gledališki zavod.

Tako je slovensko gledališče pokazalo, da se je umetnost z umetniki, vred zakoreninila v plodna tla velikega zgodovinskega dogajanja in v neposredno življenje našega naroda. Naše bodoče gledališče bo povzelo vse pozitivno iz naše velike kulturne tradicije in hkrati našlo trdno poroštvo za nagel in uspešen razvoj v tovariškem sožitju in sodelovanju starega in novega igralskega rodu. Nemara bo v tej živi umetniški skupnosti, pognalo svoje prve sadove tisto slovensko gledališče, ki ne bo samo po svojih posameznih stvaritvah izraz narodne kulture, namreč tako, ki bo po vsem svojem značaju, po svojem organizacijskem in umetniškem izrazu, po obsežnosti, po pravi demokratičnosti in po nenehnem iskanju visokih umetniških kvalitiet ne le slovensko narodno, ampak tudi ljudsko gledališče.

(Posneto po članku, ki ga je napisal ravnatelj SNG Filip Kumbatovič za literarno - znanstveni zbornik ob triletnici OF pod naslovom Beseda o našem novem gledališču.)

F.I.

FRONTNO GLEDALIŠČE

Skoro nujno je bilo sklepati, da bo razvoj kulturnega udejstvovanja v naši vojski pripeljal do ustanovitve gledališča, ki bo namenjeno predvsem borcem. Začelo se je s skromno divizijsko gledališko skupinico "Jaso", ki jo je vodil Matej Bor. V "Jasi" je sodelovala večina članov sedanjega SNG, ki so ob njegovi ustanovitvi zapustili vojsko. Začetki je bilo treba znova. Sintiču Zvonimirju, režiserju in dramatikju, je uspelo, da je okoli sebe izbral nove moči. V XV. diviziji je bila misel o gledališki skupini, ki naj bi hodila po brigadah, vseskozi živa. Da se je ta misel uresničila in da se je končno izoblikovalo Frontno gledališče v sestavu Propagandnega odseka XV. divizije, se imamo zahvaliti politkomisarju VII. korpusa tov. Bolku, ki se je za stvar zelo zavzel. Da smo tako z veseljem prijeli za delo, je vzrok dejstvo, da ima štab korpusa veliko razumevanje za naše delo. Tako je bilo mogoče v najkrajšem času pripraviti tudi že prvi nastop Frontnega Gledališča.

Frontno Gledališče! Čemu nam je potrebno? Ali nam ne zadostujejo bata - ljonski in brigadni mitingi? Nikakor ne! Naša vojska se razvija v armado, ki se bori družno z zavezniškimi armadami. Popolnoma razumljivo je, da morana predovati tudi naše kulturno delo. Prve mitinge, ki so imeli namen zblížati našo vojsko s civilnim prebivalstvom, morajo sedaj zamenjati kulturne prireditve, katerih smoter bodi vzgajati borce in ljudstvo, prikazati jim bisere naše umetnosti, skratka, iti pred ljudstvom in ga kulturno pravilno usmerjati.

Umevno je, da smo naleteli v začetku na razne težave, ki pa jih z vztrajnim delom premagujemo. Ena takih težav je izbira igrskega gradiva. Ugotavljamo, da se nas književniki slabo založili s pripravnim gradivom. Prepuščeni smo samim sebi, ves uspeh bo odvisen od naše lastne iznajdljivosti. Ko smo iskali gradivo za veseli del našega prvega programa in prelistavali že močno obrabljene skeče in kuplete, smo uvideli, da bomo morali pisati sami. Pa so tovariši Luka, Samo in Jelko sedli v kot in v dveh dneh je bil ustvarjen skromen program. Tako si bomo morali tudi v bodoče če naši partizanski literati ne bodo prenehali s čakanjem na inspiracijo.

Skromna skupina nas je, vendar vemo, kaj hočemo. Bili smo v brigadah in spoznali, česa si želi borec in priprost človek: lepe besede, ki bo povedala tako, da jo bo poslušalec kar vpiljal vase, lepe pesmi, da mu bo razjasnila mračno lico, odločne besede, da mu bo pokazala pot iz teme.

Za svoje krstno predstavo na praznik bratov Cirila in Metoda si je gledališče izbralo po Sintiču dramatisirano Cankarjevo novelo "Hlapec Jernej in njegova pravica". Režiser Sintič si je kot osnove izbral starogrški način drame z zborom, glazbo in maloštevilnimi igralci ter z napovedovalcem. Ta način podajanja je občinstvo novost, ki jo nekateri sprejemajo z navdušenjem, nekateri zopet s pomisleki. Vendar je bilo podajanje Sintičeve dramatisacije dobro, posebno če upoštevamo razmere, v katerih je bilo treba postaviti pripravljati, ki je zahtevala ne samo spretnega režiserja, inscenatorja in organizatorja, marveč tudi sposobnih igralcev. Prva predstava se je razvijala gladko, brez zatikov in igralci niso niti malo pokazali, da igranje ni njihov poklic. K vsemu bi bilo vredno pripomniti le to. Radi premajhne dinamike, zaradi avantgardističnega načina podajanja in morda tudi zaradi nekoliko predolgega teksta bo morda našemu borcu kdaj pretežko živeti se v dramo. V drugem delu večera je bila igrana Solarjeva enodejanka "Izdajalec" večer pa sta zaključila spevoigrlica in partizanski zvočni tednik.

/Po Dnevniku VII. korpusa številki 53 in 56. Srednji odstavek je v revniški ku napisal Vasja O./

DOMOBRANEC SE JE ODLOČIL

Na bloku sta se z ženo poslovila. Nekaj časa je zrl za njo, potem se je vrnil v kasarno.

Še nikdar mu ni bilo tako hudo. Najraje bi stekel za njo in odvrigel vse kar ga uklepa v te zidove in žice.

Doma kosijo. Samo senošet pod gozdom še čaka. Kar v redu gre. Stirje partizani so včeraj pomagali. Eden gleda za Ivano. Danes sta šla Jože in Ivana okopavat koruzo. Dobro kaže. Mejačev jim je pripeljal drv. Pomagajo vsi. V nedeljo so imeli v dvorani igro. Ivana je plesala.

Tako sta stala dve uri na hodniku in on je samo poslušal. Bil je na senošeti in kosil, ko ga je zmotil narednik. Dovolj bo, pa še drugič.

V sobi so kvartali. Iz kuhinje na dvorišču je zopet dišalo po rižu. Zagrusilo se mu je vse to. Ti kvartači, ki so včeraj na pohodu hladno pobili tri dekleta, duh po rižu, obleka, puška. Vse bo odvrigel.

Toda tudi tam bo treba prijete za puško. Ali bo na boljšem? Tu je vsaj pod streho. Hrane je dovolj. Prisegel je za vero in domovino. Stotnik je včeraj zopet pravil, kako partizani pobijajo njihove žene, ropajo in rušijo cerkve.

Ona je povedala drugače. Še pomagajo jim. V nedeljo je gospod lepo govoril o Rimu, kamor so prišli Angleži in kako je papež blagoslavljal navdušene ljudi. V sosednji fari so izvolili župnika v odbor. "Laž je, kar vam pravijo. Jaz ti povem, da je laž," mu je rekla žena.

Izpod zglavja je potegnil paket. "V kruhu je nekaj, pazi," mu je zabičevala. Nič niso opazili. Zaverovani so bili v karte. Stisnil ga je pod suknjo in odšel na stranišče. Kruh je previdno razrezal. Na sredi je našel letak. Še enkrat je preizkusil zapah, potem ga je razgrnil in čital. Ko ga je dvakrat prebral, ga je skrbno zvil in spravil.

Kruh je v sobi razdelil kvartačem. Zdelo se mu je, da ga bo jutri zopet jedel doma. Ta nenadna misel ga je razveselila in ga vsega prevzela.

Oni so kvartali naprej in glasno cmokali. Narednik je pogledal v sobo in zopet odšel. On pa je bil že na senošeti, na njivah, pri Jošku in Ivani. Potem pa tudi, če treba, v brigado. "Sprejeli vas bomo kot prevarane brate, z nami boste šli na zadnji naskok nad hitlerjevske zveri." Tako je bral na stranišču.

"Lagali so nam, prekleti. Za vero. Včeraj pa so vdrli v tabernakelj in hodili po hostijah. Za narod. Trem so oni dan zopet istaknili oči in jih za-

klali.

V njem se je rekaj prelomilo. Odločil se je. Takoj, še nocoj bo šel. Ob tej misli ga toplo spreletelo.

Ob desetih ga je dežurni poklical. Hitro se je opravil, vzela puško in stopil v jasno noč. Ostal je sam. Iz polja je prihajal topel vonj po senu. Mur ni so si odgovarjali. V daljavi so se utrinjali strelji. Njemu ne bilo kot fan tu ki se odpravlja k dekletu. Drgetal je v pričakovanju.

Dolgo je nepremično poslušal. Potem je vzela iz žepa letak in ga pripel na drevo. Še enkrat je prisluhnil. Po prstih se je spustil k mreži, zlezal spod in malo pchitel.

Ko se je ozrl, so migljale pod njim luči in v gostilni so peli oficirji. Njemu pa je bilo sladko in lahko pri srcu in je hitel v noč.

Radko Polič.

NOVOIZVOLJENI ODBORNIKI PRIMORSKIH NOO SE SESTAJAJO

Dne 7. julija se je vršilo zborovanje novoizvoljenih odbornikov NOO in odposlancev Goriškega okrožja. Zborovanje je bilo odlično organizirano. Vsi delegati so prišli praznično oblečeni točno ob določeni uri na kraj sestanka. Debata sama je bila izredno živahna in se je vršila okrog vprašanj voženj, popravila cest, živinozdravnistva, vodovodov, aprovizacije, klanja živine, mlatenja itd.

Po zborovanju je bilo skupno kosilo, na katerem so bile izmenjane napitnice. "Tis na ljudi je bil mogočen in izjavljali so: "Sedaj pa bomo in moramo zagrabiti za delo!"

Dne 10. julija je bilo zborovanje odbornikov NOO in odposlancev Vipavskega okrožja.

V Slovenskem Primorju se volitve v NOO z velikim uspehom nadaljujejo.

Po slovenski zemlji

Tudi na Koroškem gre dobro.

Peca, Oljševa in Obir so tri mogočne partizanske postojanke. Pesem svobode se mogočno razlega s širnih in skrivnostnih vrhov. Radostno vriskajo brzostrelke in mitraljezi. Koroški bataljoni napadajo. Kdo bi se ne veselil, ko sliši krohotajoči smeh, ki nagosto kosi med Švabi? Ure daleč naokoli izbirajo ljudje mesta, kjer se bolje čuje bobneče prerekanje orožja. Z ene strani drdra brzostrelka, z druge šarec, pregluši ga grom mine, strelji pušk se izgubljujejo v drdranju mitraljezov. Kmetje, posejani po pobočjih, se vedno bolj čudijo, koliko časa se naši že držijo. Srca se krčijo v strahu, da bi kdo naših ne padel. Nestrpno pričakujejo vesti... Že opazijo kolono in vsa družina jo pričaka pred hišo. Ob veselih obrazih in vzklikih izvidnice se tudi oni srečni nasmejijo. Takoj opazijo vsako novo brzostrelko in če so bili sodi ves mesec prazni, ta dan niso. Kisli mošt se prepotenim fantom prileže, smeh postane glasen, eden pripoveduje glasneje od drugega in drži orožje ljubeče v rokah. Ljudje se zbirajo in se smejejo s fanti vred. Dekletom žarijo oči in ne vedo, koga bi gledala in komu bi se smejale. Včeraj zvečer jih je bataljon pobil deset, danes zjutraj pa petnajst in naši fantje so vsi zdravi.

Škripljejo krvavi vozovi. Počasi in v veliki razdalji stopajo Švabi s puškami v rokah in neprestano se ozirajo na okoli. Pred njimi se vrata zapirajo, ljudje bežijo pred klavernim in nenavadnim sprevedom, kajti vajeni so bili gledati brezskrbno in smejoče se kolone švabov.

Naslednji dan jih je drugi bataljon Vzhodno - Koroškega odreda zopet

pobil enaintrideset. Tulili so od strahu in z rokami zakrivali obraze, da bi ne videl kdaj jih bo pokosila smrt iz partizanskih cevi. In od dvesto policistov, ki so šli zjutraj iz Črne, da bi požigali in selili, se je vrnila mala skupina strganih in preplašenih banditov, ki jih obdaja posmeh.

Od Pece in Olšave že par dni odmeva. Aba. Zapadni odred jih goni na Obirju. Že nekaj dni morajo vsaki patroli iz Žel. zne Kaplje pošiljati čez dan pomoč. Zvečer skrivajo mrtve v temi in krvave zelence hitro odpravljajo naprej, da bi jih ljudje ne videli, da bi se ne smejali tepenim Fricem.

Da, marsikateri Korošec se te dni veseli maščevanja za krivice, ki so jih prizadejali Hitlerjevi banditi. Tudi tisti kmet se je smejal na svojem pragu, ki je moral tri dni od huđega straha ležati takrat, ko so šli partizani pri enih vratih ven. Nemci pa pri drugih notri. Najprej so ga vprašali kje so banditi. "Jih še nikoli nisem videl," je dejal, da bi rešil svoje fantove, kajti Švabov je bilo vse zeleno.

Nasmejani so naši fantje. Mitraljezec Filip, močan fant, kaže zobe, gleda svojega šarca in pravi: V švabski vojski je bil težak in ga nisem moral nositi. Šteka ga pa sploh ne čutim... Je mislil, da sem policist. "Nicht schiesen", je klical in šel gorta. Videl sem da je nemški oficir, spustil sem ga blizu - pa pritisnil. Kar spotaknil se je. "Dobro se mu je zdelo ob spominu, kako je Švabec klecnil, in oči so mu kar izginile v dobrovoljnih gubah.

Peca, in Obir in Olševa kraljuje nad Koroško. Svoboda višin se s planinskimi vetrovi razširja po dolinah, z njimi gre maščevalni grom orožja koroških partizanov. Gre po vsej Koroški, gre preko Drave in Koroška se s hitrimi koraki pridružuje uspehom ostale Slovenija.

Božidar Gorjan,
namestnik politkomisarja grupe koroških odredov.

FAŠISTI NE BODO PILI NAŠE VODE

Ob izvira Rižane v Slovenski Istri so se nekdaž prirejali narodni tabori... na katere so prihajali ljudje z vse Istre. V dobi 25 - letnega fašističnega suženjstva je bil zgrajen vodovod od njenega izvira do mesta Koprana tem delu so krvavele na stotine naših in tujih delavcev pod najtežji mi življenjskimi pogoji.

Letos so začeli upati v naše osvobodene vasi fašistične bande iz Koprana jih požigale in ubijale naš narod. Značilen primer fašistične krutosti je bila vas Gabrovica, kjer so te pobesnele živali metali v goreče hiše življu di... Naš narod se je odločil kaznovati. Nekega dne ni več pritekla v Koper rižanska voda. Ali je to mogoče, so se vpraševale Koprčanke, ki so morale zo pet nositi vodo na glavi. Bomo že pokazali tem "ščavom", so rekli fašisti ter brž poslali kamijon z nekaj delavci in s strokovnjakom, da popravijo razstreljeni vodovod. Pa so ti preserni delavci prišli globoko v naše osvobodene ozemlje, češ, kdo nam pa kaj more. Pa se je našel "ribello", ki je možakar-jekar ob belem dnevu povprašal, če imajo propustnico in jih kratkomalo v njihovem avtomobilu odpeljal neznano kam. Morda so se fašisti tega prestrašili, morda niso več mogli najti delavcev za tako nevarne podvige, res je, da rižanska voda teče zopet v staro korito na veselje naših mlinarjev, ki sedaj zopet meljejo s polno paro.

Tone,
tajnik Okrožne volivne komisije
za Slov. Istro.

SKRBIMO ZA GOZDOVE

Gozdovi predstavljajo pri nas gotovo največji vir dogodkov v normalnem življenju. Zato moramo posvetiti vzdrževanju lesne zaloge največjo pozornost, vsekakor večjo, kakor se je to dogajalo do sedaj. Izkoriščanje v največ

primerih ni doslej odgovarjalo prirastku, t. j., leto za letom se je posekalo več, kakor je priraščalo. Okupator je sekal in sekal in če ne bi bilo partizanstva, hi bili danes naši gozdovi prav gotovo uničeni ali vsaj tako izsekani, da bi v nekaj letih tam nastal Kras, kjer danes še raste gozd. Zavedati se moramo, da je naša dolžnost, da to ogromno škodo, ki nam jo je okupator napravil, popravimo v okviru sedanjih možnosti. Zato se moramo nemudoma lotiti smotrnega pogozdovanja. Na osvobojenem ozemlju smo imeli letošnjo pomlad približno 200.000 gozdnih sadik. To je zelo malo, če pomislimo, da bi s tem mogli zasaditi približno 35 ha. Če pogledamo samo gozdove, ki jih je uničil okupator levo in desno od proge Otočec - Črnomelj, je že tu uničenega gotovo 70 ha gozda na popolnoma gozdnih tleh. In kje so drugi gozdni predeli! Razpoložljive gozdne sadike so se kolikor, so bile uporabne, razdelile v Beli Krajini in v dolini Krke. Kar se ni dalo posaditi spomladi, se bo moralo posaditi jeseni.

NAŠI LETALCI POŠILJAJO POZDRAVE

Glavnemu štabu NOV in POS so slovenski letalci I. Zrakoplovske baze pri Vrhovnem štabu NOV in POS v Juž. Italiji poslali naslednje pismo.

Bivši borci iz slovenskih brigad, ki so bili pozvani, da sodelujejo pri ustvarjanju našega mladega zrakoplovstva in sicer: tovariši kap. Jeločnik Hubert, poroč. Berce Sergej, ppor. Perme Jože, ppor. Ličen Branko, politkom. Di Batista, Henrik Batov, Makovec Franjo, Furlan Janez, ppor. Rebula Danilo, Mahnič Lojze, Božič Marjan, Vičič Janez, Strle Franc, Zdešar Janez, Žnidaršič, Škraba Stanislav-Kostja, ppor. Kastelic, Bokša Branko, Gosar Peter, Župan Janez. Obenem naprošamo štab, da po možnosti obvesti naše svojce, da smo zdravi in da gorimo od želje, da se čim prej pojavimo na našem nebu in da podpremo naše tovariše v zadnjem, odločilnem boju. Ta dan ni več daleč - na skorajšnje svidenje!

Smrt fašizmu - svoboda narodu!

V tekmovanju k zmagi

Prvi del tekmovanja, ki ga je razpisal Izvršni Odbor OFob triletnici O svobodilne Fronte je za nami. Stopamo v nadaljne tri mesece, ko bomo v tekmovanju potrojili svoje napore za čimprejšnjo zmago, ki stoji že na pragu.

Prvi trije meseci, tekmovanja so pokazali, da je naša NOV kot naše zaledje razumelo njegovo smisel. Po nekod so se celo prenačili in si postavili neizpolnjiv načrt. S pridobljenimi izkušnjami bomo sedaj tekmovali bolj pametno in načrtno.

Stalna rubrika v našem listu pod gornjim naslovom naj postane zrcalo tekmovanja in junakov iz borbe in zaledja, ki v plemeniti tekmi postavljajo zadnje temelje naši novi svobodni domovini.

Pošiljajte redna poročila o svojih tekmovalnih uspehih! Pošiljajte ime na najboljših med najboljšimi, ki so se izkazali v borbi, na polju, v delavnicah, v bolnicah in šolah, povsod kjer živi, se bori slovenski človek. Ne pozabite imenom dodati kraj bivanja in poklic.

V IX. Ljubljanski brigadi je zaslužil ime najboljšega borca v zadnjem razdobju tekmovanja tov. Klopčar Ivan, vodnik I. čete. 4. bat. Pri akciji na Tržišče je bil vodja bombaške grupe in se je približal sovražnim bunkarjem, ko je bil najhujši ogenj. Pri tej priliki je bil tudi on ranjen.

V odnosih med civilnim prebivalstvom in vojsko prednači Notranjski odred. Borci pomagajo pri delu na polju, kadar le utegnejo. Zvečer pa vidiš

na vasi gruče borcev in civilistov, ki skupaj čitajo naše časopise in se pogovarjajo o dogodkih na bojišču.

Komandi mest Ribnica in Vel. Lašče naj služita za vzgled, kako je treba organizirati stenski časopis in dopisništvo.

V VIII. brigadi "Franc Levstik" se tov. Kuder iz Trbovelj ponaša kot najboljši tovariš, ki pomaga vsem tovarišem pri nošnji orožja in municije. Obenem je tudi najpozornejši stražar, ki se ne da presenetiti.

Mitraljezca tov. Urh, deseter tov. Erpe sta se, četudi ranjena, unaknila šele, ko je bil dan nalog in tu si rešila orožje.

Ob akciji na Štampetov most so telefonisti potegnili za 5 km telefonske žice v poldrugi uri, pobrali pa so jo v eni uri.

Najboljši kurir v Dolenjskem odredu je tov. Robin, ki pride v vsakem času in vremenu, ko mr. ga pošljejo.

Najhitrejši kurir VIII. brigade je tov. Kolenc Janez, ki je prehodil 18 km v 2 urah in pol.

Tov. Pavla Čopić, bolničarka iz Gubčeve brigade je vztrajala z borcina položaju do konca boja in med najhujšim ognjem obvezovala ranjene tovariše.

Gorenjska mladina tekmuje. Mladinci so v Jesenicah v kino-dvorani razbili zvočnik, razrezali platno in pokvarili druge naprave. Vse Jesenice so odobravele uspešno akcijo.

V Žirovnici je mladinka izsledila belogardističnega izdajalca in ga izročila partizanom.

V Medvodah je mladina samo v eni trosilni akciji raztrosila 16.600 propagandnih letakov.

V škofjeloškem okrožju je odšla v 14 dneh v partizane 77 mladink in 23 mladincev - vse prostovoljci.

Iz 17. brigade "Simon Gregorčič" največ orožja in municije je zaplenil sovražniku II. bat.

Najboljša mitraljezca sta tov. Erpan Cvetko in Zavadljov Jože.

Najbolj požrtvovalen intendant je tov. Pavšič Emil.

Največ političnih ur je imel politkomisar 2. čete II. bat tov. Berlič Srečko.

Primorska tekmuje. Primorska si je zastavila, da bo v treh mesecih nabrala 20 milijonov lir posojila. Ta znesek je bil konec junija skoraj dosežen.

Pionirji iz Vipavske doline tudi nočejo zaostajati v tekmovanju. Vsak dan se vežbajo z orožjem, vprizarjajo bitke, igrokaze, se urijo v petju in deklamiranju.

V preskrbi siromašnih vodi Kanalsko okrožje. Odbori SPŽZ so nabrali v dveh dneh 52 stotov semenskega krompirja in ga dostavili na določeno mesto.

T. Markov.

TRINAJST

(Iz ruske knjige o sovjetskih partizanskih "Sovražniku za hrbtom")

V gluhih kličevskih gozdovih se je sestalo trinajst komsomolcev. Zbrali so sež raznih koncev Bele Rusije, mladi, smeli, pripravljani na trde boje, na življenje, polno pomanjkanja in nevarnosti. Spali so na vlažni zemlji, za blazino jim je služila dlan in njih spanec je bil kratek, kakršnega imajo ptice. Jedli so iz enega kotlička, ki ga je imel Baškirec Hamat Faletov, begunec iz nemškega ujetništva. In vsi so z enakim besom bili sovražnika. Vsak izmed njih je imel svoj račun z Nemci in vsi skupaj so imeli z njimi splošen račun; za onečlašeno rodno zemljo, za razmesarjene, izmučene ljudi.

In kadar je Jakob Kovširko poslal kroglo v Nemca, da je zakrilil z rokami in se zvrnil kot pokošen, je Jakob dejal: "To je za mojo Galjo..."

Kadar se je Hamatu Faletovu posrečilo priplaziti v temi do nemškega

stražarja in mu zasaditi v grlo ostrí, zakrivljeni baškirs^{ki} nož, se je sklatil nad hlipajočega Nemca in mu zasepetal: "Se spominjaš mojega brata? Pomniš, kako si mu žgal telo z ognjem, ga bodel z nožem?" In četudi to ni bil tisti Nemeč, ki je mučil ujetega krasnoarmejsca Sultana Faletova je mladi Baškirec imel vse Nemce za krivó mučeniške smrti svojega brata. "Vsi so enaki, vsi so zverí", je govoril. "Vse jih je treba klati, kakor volkove."

Nihče v odredu se ni znal boljše priplaziti k Nemcem, neslišno, kakor senca vřreti v štab, brez šuma podreti stražarja in podnetiti skladišča benčina, naropanega žita ali vojnih potrebščin. Hamat je bil znamenit izvidnik-oči in ušesa odreda. Partizani so ga ljubili, ker ni bil samo dober vojak temveč tudi zvest drug, prisrčen tovariš. In še to jim je ugajalo, da je v temnih nočeh po spopadih Hamat prepeval otožne pesmi o mladi džigitki s črnimi lasmi in jasnimi očmi...

Mladi partizani so pogosto napadali Nemce. In vsi njihovi naleti so bili za sovražnika nepričakovani. SS-ovci, policisti, kazenski odredi niso mogli ugnati pogumnih komsomolcev. Včasih se je krog kaznovalcev zaprl. Partizani so bili obkoljeni. Nemci so že slavili zmago, nenadoma pa se je za njimi zaslišalo treskanje mitraljeza in hitlerjanci so pustili svoje mrličke ter hiteli iz neprehodnega gozda ali vasi, kjer so v vsaki koči tičali njihovi sovražniki...

Tako je bilo tudi v vasi Beli Log. Tristo SS-sočev je obkolilo peščico partizanov; zasedli so vse vhode in izhode iz vasi. Toda podjetni komandant partizanskega odreda, v katerega vrstah se je bilo trinajst komsomolcev, je tudi tokrat speljal Nemce na led. Spustil se je s petimi partizani v boj s strahevalci. Kovširko je z ostalimi borci prešel nasprotniku za hrbet in udaril po Nemcih s strojnícami. Udarec je bil tako nenaden in silovit, da se se SS-ovci umaknili, izgubili 50 mrtvih in pustili na bojišču mitraljez in deset brzostrelk. Obroč je bil prebit in partizani so se vsi do zadnjega umaknili iz klešč. Med tem bojem je komandant sam vzdrževal pritisk tridesetih nemških brzostrelk. Stisnjen k steni skednja je podiral Nemce z brzostrelko. Trinajst sovražnikov je že položil, ko mu je nemška krogla prebila leve roke. Streljal je dalje samo z desno. Leva mu je kakor bič visela ob telesu in mu pri najmanjšem gibu povzročala neznosno bolečino. Ko je bil ranjen drugič in je njegova brzostrelka umolknila, so nemci planili nanj, da bi ujeli živega. Tedaj pa je s strehe sosednjega skednja komsomolec Grigorij Zajcev briznil na Nemce dolg rafal. Vseh trideset fašistov je bilo uničenih...

Slava o trinajstih neustrašenih partizanih se je raznesla po vsem krožju. Ljudstvo je videlo v njih svoje krvne brate, svoje zaščitnike, ki trdo kaznujejo Nemce za njihove zločine. In ko je v vas Zapolje septemberskega jutra navalil kazenski odred in pričel s silo odganjati mlada dekleta na delo v Nemčijo, se je sedemdesetletni starček Ivan Gavrilovič na skrivaj odpravil v gozd k partizanom po pomoč.

Komandant je poslušal Ivana Gavriloviča. Nemcev je bilo preveč. Toda tu di beloruskih deklet ni bilo mogoče pustiti v nemško suženjstvo. In komandant je odredil trinajstim komsomolcem z Jakobom Kovširkom na čelu, naj pripravijo zasedo na cesti blizu vasi. Kovširko je odpeljal fante po najbližji poti. Ponoči se je Hamat Faletov pretaknil v vas. Bilo mu je najstrožje zapovedano, naj pusti Nemce pri miru in naj samo poizve, koliko jih je in kdaj odvedejo dekleta na postajo. Faletov je zvedel, da odpeljejo dekleta na treh kamijonih, na dveh pa, da jih pospremiijo Nemci. Kovširko se je naglo odločil. Ukazal je izpodžagati drevje na obeh straneh ceste in jih podreti, ko bi se stroji približali. Tako se je tudi zgodilo. Vozovi so se zaleteli v drevje, ki se je nenadoma zvalilo, se ustavili in Nemci niso niti utegnili zgrabiti za orožje, ko je iz gozda udaril skupni ogenj. Niti en hitlerjanec ni ušel živ iz tega boja. Dekleta so bila osvobodjena. Strojce so partizani zažgali.

Nemško poveljstvo je odpravilo proti partizanskemu bataljonu pchote in mu dalo letalsko pomoč. Komandant partizanskega odreda je bil nemalo vznemirljen. Tedaj mu je Kovširko predlagal, naj pusti kot zaščitnice trinajst komsomolcev, ostali odred pa naj odide na nov položaj. Komandant je pozorno poslušal Kovširka, pomislil in pristal. Ponoči se je odred dvignil, se poslovil od

komsomolcev in zapustil postojanko. - Nastopilo je jutro. Na majhni gozdni jasi se je trinajst komsomolcev ukopavalo in se pripravljalo na srečanje s sovražnikom. Vedeli so, da marsikateri izmed njih ne bo več videl sončnega vzhoda. Toda vsi so bili pripravljene dostojno sprejeti sovražnika... Vasilij Krajko je ležal poleg mitraljeza in gledal, kako se fantje pripravljajo na boj. Hamat Paletov je položil poleg sebe nekaj saržerjev za brzostrelko, dvoje bomb in zasadil v zemljo svoje zvesto orožje, ki ga ni nikdar izdalo, - zakriviljeni baskirski noz. Brata Zajčeva sta si naložila bomb in saržerjev. Na zapadnem delu obrambe so stali Konratjev, Vihricki, Zujev, Polikarpov in Karnaski. Branili so dostop do gozda proti majhni, plitvi rečici Drut. Vzhodni oddelok obrambe so zasedli Kovširko, brata Zajčeva, Paletov in Lejboviš. Bili so pod ognjen odprto polje, odkoder so Nemci nameravali napasti z glavnimi silami. Vasilij Krajko, Vladimir Valend in Vasilij Krovcev so se pomaknili kakih stopetdeset metrov naprej s mitraljezom. - Nemci so zaprli okoljevalni obroč. Z naskokom se jim ni mudilo. Vedeli so, da jih je mnogo več kot partizanov in da tem ni izhoda. - Jutro je bilo tiho, jasno. Gozd je stal v zlatem jesenskem oblačilu. - Točno opoldne je prižvižgala granata in se raztreščila v položaju skupine Kondratjeva. - "Začelo se je, je dejal Krajko in se obrl na tovariše. Vseh trinajst je vstalo; objeli so se tesno, se poljubili in odšli na mesta. - Prvi je stopil v boj Vasilij Krajko. Ko so se hitlerjanci, napadajoč od spredaj, približali na dvesto metrov, jih je napadel s strojniškim ognjem, pokosil sedemindvajset vojakov ter prisilil sovražnika, da je legel. V tem času je skušala skupina Nemcev obiti partizane od zadaj, toda sprejel jo je silovit mitraljeski ogenj Kondratjeva, Zujeva in Polikarpova. Tudi tu so pustili kakih dvajset mrličev in se umaknili, ne da bi bili mogli raztrgati obrambo. Čez dan so Nemci trikrat skušali vdreti v gozd, a vsakokrat jih je točni strojniški ogenj prisilil k umiku. Ob šestih zvečer so Nemci po teh neuspelih zasuli gozd s orkanom minometnega ognja. Štiri ure so orali zemljo z minami, rušili drevje. Toda komsomolci so bili globoko zakopani v zemljo in sovražne mine jim niso prizadejale škode. Končno je mina raztreščila čelni mitraljez in z drobcem ubila Vasilija Krivcova. To je bila prva izguba. Nato je bil težko ranjen Vasilij Krajko. Grigoriju Zajčevu pa je drobec prebil roko. - Nastala je noč. "Naši so sedaj že daleč", je rekel Krajko. "Zdaj moramo tudi mi na pot". - Hamat Paletov je šel na izvid. Ko se je vrnil je sporočil, da so vse prehode zasedli Nemci.

In tako je spet nastopilo jutro. Nemci so znova zasipali gozd z minami, znova orali z razbeljeno kovino razmesarjeni košček zemlje. Nato so se dvignili v naskok z vseh strani hkratu. Posrečilo se jim je prekorčiti rečico, prebili so se v gozd. Ranjeni Kovširka je pozval vse komsomolce, naj se bore do zadnje kaplje krvi. In komsomolci so prisegli, da bodo popadali, živih pa da sovražnik ne dobi v roke.

Obroč se je stiskal, toda prebiti se v bližino komsomolcev so Nemcemni posrečilo: branil jim je smrtonosni strojniški ogenj. Tedaj so Nemci poklicali letalstvo. - Izmed trinajstih komsomolcev jih je v stroju ostalo pet. Ostali so padali v boju ali bili težko ranjeni. - Nad gozdom se je pojavila trojica Junkerov. Nprpravili so dva zavoja in odvrkli bombe. Drobeci so ubili Kovširka in Krajko. Poveljstvo je prevzel Kondratjev. Pogledal je preostale tovariše in kratko dejal: "No, fantje, pojdimo! - Hamat Paletov, Volodja Valend, Nikolaj Vihricki in Vasilij Zujev so vstali. Vrgli so se z nasajenimi bajoneti proti zmcem. Sovražniki so padali drug za drugim. Filo je videl, kakor da besu partizanov ni pregrad. Paletova se je zlomil bajonet. Odvrigel je puško in zgrabil za nož. Njegov nož je bliskal kakor strela in podiral sovražnike. Nemški oficir je ustrelil Baškirca s pištolo in Hamat je padel s prestreljenimi prsmi. Toda, ko se je oficir sklonil nadenj, ga je Hamat z zadnjim naporom volje zgrabil za roko, vrgel na tla in ga z odmirajočimi prstmi popadel z a vrat...

Nadaljevanje v prihodnji številki.